

CONTEMPORARY MEDIA AS TOOL OF WAR PROPAGANDA: IMPLICATION FOR THE RIGHTS TO FREEDOM OF OPINION AND EXPRESSION

Maida Bećirović-Alić¹, Eldar Šaljić²

ABSTRACT

Modern technologies and digital channels of communication have a significant impact on public opinion and the dynamics of propaganda, because in modern armed conflicts and international affairs, the media do not have the role of only transmitting information, but become key instruments in shaping narratives that can contribute to the legitimization of military actions, the demonization of the enemy, and the relativization of human rights violations. This paper analyzes the role of the media as a means of war propaganda and examines the consequences that such use has on the realization of the right to free opinion and expression, as one of the fundamental rights guaranteed by international documents. Through a normative analysis of international instruments and case studies, the paper explores the boundaries between free expression and war propaganda, as well as the risks that media manipulation carries for democratic discourse. Special emphasis is placed on the phenomenon of selective empathy, censorship and self-censorship, but also on the challenges that arise from the spread of misinformation on social networks. In addition, the paper examines how contemporary information environments shape war narratives through both geopolitical narrative competition and specific communication techniques such as emotional framing, visual personalization and algorithmically mediated visibility. This paper aims to offer a critical review of contemporary media practices in the conditions of armed conflicts and to point out the need for balancing between the right to information and protection against the instrumentalization of the public through propaganda.

ARTICLE HISTORY

Received:
18/12/2025
Revised:
16/3/2026
Accepted:
2/4/2026

KEYWORDS

War propaganda;
freedom of thought;
human rights;
media; international
public law.

Cite this article as: Bećirović-Alić, Maida, and Eldar Šaljić. 2026. "Contemporary Media as Tool of War Propaganda: Implication for the Rights to Freedom of Opinion and Expression". *The Review of International Affairs* LXXVII (1196): 163–214. https://doi.org/10.18485/iipe_ria.2026.77.1196.4

¹ Full Professor, Department of Law, University of Novi Pazar, Serbia. E-mail: maida.becirovic@uninp.edu.rs, <https://orcid.org/0000-0002-9738-6581>.

² Full Professor, American University in the Emirates, Dubai, United Arab Emirates. E-mail: eldar.saljic@aue.ae, <https://orcid.org/0000-0002-5751-3419>.

Introduction

The role of the media in modern armed conflicts goes beyond the classical function of information and enters the sphere of shaping reality, controlling narratives and directing public opinion. The media are no longer just passive transmitters of facts, but become active participants in war processes, often serving as a means of propaganda to justify military actions, create social divisions and shape the perception of the enemy. Such instrumentalization of the media space has a direct impact on the realization of one of the basic human rights - the right to free thought and expression.

Modern wars are fought not only with weapons, but also with information. War propaganda, as a systematic and deliberate shaping of messages with the aim of influencing the perception, emotions and behavior of the public, becomes a key tool in the hands of states and armed actors. In this context, the right of citizens to be truthfully and objectively informed, as well as their ability to freely form an opinion, are seriously threatened. In addition to traditional media, a special challenge is represented by digital communication channels and social networks, which enable the rapid spread of information, but also disinformation, without adequate verification and accountability mechanisms. In order to examine the relationship between media narratives and the realization of the right to freedom of expression in wartime conditions, the research is guided by the following hypotheses:

(1) Media narratives in wartime conditions can shape the way conflicts are interpreted in the public sphere and may contribute to legitimizing military actions through recurring frames such as self-defense, liberation, counterterrorism or humanitarian necessity.

(2) In situations of armed conflict the selection and framing of information often produce patterns of selective empathy, in which certain victims are individualized and emotionally emphasized while others are represented primarily through abstract or statistical representations.

(3) Through discursive strategies such as selective presentation of events, emotional framing, denial and evidentiary uncertainty, media narratives may contribute to the normalization or relativization of human rights violations and thereby influence the conditions under which public opinion is formed.

Starting from these starting points, the research is focused on a key question: in what way do media narratives in contemporary armed conflicts affect the realization of the right to free thought and expression, especially through the processes of selective framing of events, emotional mobilization of the audience and normalization of human rights violations? This simultaneously examines how traditional and digital media contribute to

shaping the perception of war and to what extent media practices limit the pluralism of opinion and critical capacity of the public. In contemporary conflicts, media narratives increasingly operate within a broader framework often described as narrative warfare. In such environments states and other political actors compete not only on the battlefield but also in the sphere of interpretation, attempting to define the meaning of violence, responsibility for civilian suffering and the legitimacy of military action. Control over narrative legitimacy can influence diplomatic support, public morale and international perception of conflict. The scientific contribution of this work is reflected in the combination of the normative-legal framework for the protection of freedom of expression with a critical analysis of discourse and a comparative approach to case studies. The work connects international standards on the restriction of expression with the actual mechanisms of media production of propaganda, thus contributing to a better understanding of the way in which war narratives are formed, legitimized and spread in the modern information environment. By introducing analytical concepts such as demonization of opponents, selective empathy, relativization of human rights violations, and algorithmically mediated visibility, the paper offers an original theoretical-analytical framework for the study of propaganda in the 21st century. In this sense, this paper analyzes the legal and social consequences of the use of media in the function of war propaganda, with special reference to the international legal framework for the protection of freedom of thought and expression. Through examples from modern armed conflicts - such as Iraq, Ukraine, and the Gaza Strip - it is shown how selective reporting and propaganda processing of facts contribute to the relativization of war crimes, narrowing the space for democratic dialogue and breaking epistemological trust in the public sphere. The boundaries between free expression and propaganda, the responsibility of the media and the ethical standards of reporting in war conditions are particularly problematic. The aim of the work is to point out the complex relationship between media narratives and the realization of the right to free opinion and expression in wartime circumstances, as well as the need to protect this right from abuses resulting from politically motivated control of information and information asymmetries that modern armed conflicts inevitably produce.

Methodology

In this research, a qualitative methodological approach was applied, which combines normative-legal analysis, comparative research and critical discourse analysis, in order to provide a multidimensional understanding of the way in which war propaganda is constructed, reproduced and legitimized

through media practices, as well as its impact on the realization of the right to free thought and expression. The theoretical basis rests on Fairclough's model of critical discourse analysis, which emphasizes the connection between language, ideology and power in media texts (Fairclough 2013) while Van Dijk's social cognitive approach was used to examine how mental models, beliefs and stereotypes are formed and reinforced through dominant media narratives (Van Dijk 2008). Framing theory contributed to the understanding of the way in which certain aspects of the conflict are deliberately emphasized or suppressed in order to shape a certain interpretation of events and justify political goals. These theoretical elements are directly related to the set hypotheses, because the demonization of the enemy and the legitimization of violence correspond to limiting critical thinking, selective empathy explains the narrowing of pluralism, while the relativization of human rights violations operationalizes the process of normalizing abuses.

The empirical part of the research is based on three case studies — Iraq (2003–2004), Ukraine (2022–2023) and the Gaza Strip (2021–2022) — which represent paradigmatic examples of media activity in wartime circumstances of different geopolitical contexts. The corpus includes approximately thirty texts per conflict, including both state and independent media. For Iraq, the BBC, Fox News and Al Jazeera were analyzed; for Ukraine RT, BBC and The Guardian; and for Gaza Al Jazeera, The New York Times and Haaretz. The sample was selected based on the prominence of the texts (front page or leading digital news), their thematic relevance (reports on military justification, portrayal of the enemy and civilian casualties) and the presence of evaluative, emotionally colored language. The goal of such a sample is not statistical representativeness but qualitative saturation — identifying patterns that characterize the way the media shape war narratives in given contexts.

Texts were collected from official online archives and media websites, and the analysis included news, editorials and commentaries, since these genres most clearly reflect discursive strategies aimed at legitimizing or contesting war narratives. The analysis procedure involved systematic manual coding according to four predefined categories derived from the theoretical framework: demonization of the enemy, legitimization of violence, selective empathy and relativization of human rights violations. Additional analytical attention was also devoted to patterns of digital amplification, particularly the way in which emotionally charged narratives, visual content and simplified moral frames gain greater visibility in algorithmically structured media environments. Rhetorical markers, including evaluative adjectives, metaphors, and framing patterns, are identified in each text, indicating the intentional shaping of conflict perceptions. Stabilization of analytical criteria was preceded by a pilot analysis of a smaller sub-sample to ensure coding consistency.

The research has certain methodological limitations. The analysis is limited to English-language media, which inevitably favors global and Western narratives, while local media discourses in Arabic and Russian were not fully available. Also, only publicly available textual content was used, which excludes materials under censorship or internal access regimes. Although the sample cannot be considered a comprehensive representation of the entire media ecosystem, its breadth is sufficient to recognize the key discursive patterns that influence the formation of public opinion. By combining normative-legal analysis and discourse analysis, the research seeks to connect international standards for the protection of freedom of expression with practical mechanisms of information manipulation in wartime circumstances. This approach made it possible to identify recurring ideological and linguistic patterns that contribute to narrowing the pluralism of opinion, limiting the audience's critical capacity and normalizing human rights violations through media narratives.

For analytical clarity, the study further conceptualizes these categories as distinct communicative mechanisms. Demonization of the enemy refers to discursive representations that portray the opposing side as irrational, barbaric or inherently threatening. Legitimization of violence refers to rhetorical strategies through which military actions are framed as lawful, necessary or protective. Selective empathy describes the unequal distribution of emotional visibility across victims, where some individuals are presented through detailed personal narratives while others appear mainly as statistical casualties. Relativization of human rights violations refers to strategies such as denial, counter-accusation or appeals to military necessity that obscure responsibility for abuses.

The Right to Free Opinion and Expression in International Public Law

The right to freedom of thought and expression is one of the foundations of modern democratic societies and a basic human right, which is recognized and protected through numerous international legal instruments. The most important among them is Article 19 of the Universal Declaration of Human Rights (UDHR), which guarantees every person the right to freely express his views, seek, receive and disseminate information and ideas through any media and regardless of state borders (United Nations 1948). This provision is further elaborated in Article 19 of the International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR), which specifies that the right to expression may be subject to certain restrictions, but only when such restrictions are prescribed by law and necessary in a democratic society, to protect national security,

public order, health, morals or the rights and freedoms of others (United Nations 1966; UN HRC 2011). The European Convention on Human Rights (ECHR) in Article 10 confirms the right to freedom of expression, but also highlights the possibility of justified restrictions in the context of the protection of state security, the prevention of disorder or crime, the protection of health and morals, as well as the protection of the reputation or rights of other persons (Council of Europe 1950). Special attention in the practice of the European Court of Human Rights is paid to the balance between the right to freedom of expression and other vital social interests, especially in extraordinary circumstances, such as war conflicts and states of extreme danger. In *Handyside v. UK*, 1976, the Court clearly emphasizes the importance of freedom of expression, including expressions that „shock or disturb”, but emphasizes the possibility of restrictions for the protection of public morals while in the judgment of *Jersild v. Denmark*, 1994, the Court confirms that journalists can be held responsible for the hate speech they transmit, but also protects the right to transmit information in the public interest (ECHR 1976; 1994). The conditions of war conflicts impose additional challenges in the application of this right, because freedom of expression is often used as a tool of political struggle and propaganda, which can lead to abuses and manipulations that threaten democracy and human rights. A simple definition of how propaganda can be used in the interests of the stronger party is given by Herman and Chomsky who say that propaganda is not necessarily a lie because it often uses true information that is presented in a way that supports a certain political agenda, thus the media functions as a consensus production system that serves the interests of powerful elites, shaping public opinion through the selection and filtering of information (Herman and Chomsky 1988, 2). Manipulating personal feelings through emotional and psychological techniques very often in a precisely determined, pre-planned way leads to a designed perception of conflict, which justifies violence, often concealing real human suffering (Taylor 2003, 45). International bodies, such as the UN Human Rights Committee, make recommendations on the necessity that all restrictions on the right to expression be strictly interpreted and applied in accordance with the principles of proportionality and necessity (UN HRC 2011). However, in the era of digital media, the spread of misinformation has become fast and difficult to control, which further complicates the realization of the right to accurate information. The protection of journalists and media workers who often work under risk and threats in war zones deserves special attention, and international acts such as UN Security Council Resolution 2222 (2015) emphasize the obligation of states to ensure their safety and freedom of work (United Nations Security Council 2015). The right to the truth, albeit informal,

is considered essential for achieving justice and reconciliation in post-conflict societies. According to the International Committee of the Red Cross and some legal authorities, the right to the truth is linked to the obligation of states to ensure transparency and accountability for war crimes and other human rights violations (O'Shea 2008). Providing access to accurate and unbiased information enables citizens to make informed decisions and prevents abuses such as disinformation and propaganda. In this sense, the legal framework not only protects freedom of expression, but also calls for active protection of the right to truth and transparency, which is of extreme importance in war conditions where information is often a tool of power and control (UN HRC 2011).

War Propaganda as a Media Phenomenon

War propaganda is a strategic way of directing public opinion during armed conflicts, with the aim of justifying war goals, creating and consolidating enemy narratives, as well as mobilizing support for war activities. It is used as a means of political communication that can manipulatively shape the attitudes and emotions of target groups (Ellul 1965). Traditionally, propaganda has served as a means for ruling elites to influence the perception of conflict, often through the selective presentation of information, the suppression of certain facts, and the use of emotionally powerful language. With the development of media and especially digital platforms, the reach of propaganda messages has increased significantly, allowing for the rapid and wide spread of both accurate and inaccurate information (Taylor 2003).

Media in war conflicts often have a double role: on the one hand, they inform the public, and on the other hand, they can become an instrument of propaganda. Through the technique of selective reporting, sensationalism and content manipulation, the media contribute to the creation of dominant narratives that justify or conceal war crimes and human rights violations (Herman and Chomsky 1988). Social networks and digital channels further complicate this situation, as they enable the rapid spread of misinformation and manipulation without adequate control mechanisms. In addition, the architecture of digital platforms, including recommendation systems and engagement-driven ranking, can intensify the circulation of emotionally polarized narratives, thereby influencing which events and victims become more visible in the public sphere.

In contemporary digital media environments, the phenomenon of algorithmically mediated visibility plays an increasingly important role. Digital platforms structure the circulation of information through recommendation

algorithms, content ranking systems and engagement-based mechanisms that influence which narratives become more visible to the public. As a result, certain events, victims or interpretations of conflict may receive significantly greater attention, while others remain marginal or largely invisible. Such dynamics can contribute to the emergence of selective empathy, a situation in which compassion and moral condemnation of violence are directed primarily towards those actors and events that achieve greater media and algorithmic visibility. In wartime communication environments, these processes may significantly shape the perception of responsibility, victimhood and legitimacy within public discourse.

Modern wartime propaganda campaigns use sophisticated digital tools and techniques to shape public opinion and spread disinformation. Among the most common occurrences are „fake news” - false or deliberately distorted information presented as true, which aims to manipulate the perception of the conflict and create confusion (Wardle and Derakhshan 2017). Bots, i.e. automated computer programs, enable mass and rapid dissemination of propaganda messages on social networks, thus increasing their reach and influence (Jowett and O’Donnell 2018). With them, networks of fake accounts act in concert to create a false impression of support for certain narratives or political goals. A special form of this manipulation is „astroturfing”, the practice of creating a false perception of widespread and spontaneous public support for certain attitudes or movements, while in fact it is an organized campaign with hidden motives (Wardle and Derakhshan 2017). These strategies enable states and other actors to effectively shape war narratives, control information and influence public opinion through digital media, often at the expense of truth and human rights.

Understanding these phenomena is essential for the legal and social protection of the right to free opinion and expression, as propaganda narratives can limit pluralism of opinion and hinder access to objective information.

At the micro level, contemporary war propaganda often relies on specific communicative techniques such as euphemistic labeling of military actions, emotional personalization of selected victims, visual iconography that condenses complex events into symbolic images, and the strategic use of uncertainty surrounding contested events. In digital environments these techniques are further amplified through algorithmic recommendation systems, viral sharing mechanisms and coordinated dissemination through automated accounts or networked communication campaigns.

Media in the Function of War: Analysis of War Narratives

The media play a key role in shaping the perception of war conflicts, creating narratives that define friends and enemies, justifying war activities and influencing public attitudes towards the conflict. Through selective reporting, emphasizing certain events and marginalizing others, the media shape dominant interpretations of war that often serve political and ideological goals (Herman and Chomsky 1988). Case studies of the conflicts in Iraq, Ukraine and the Gaza Strip clearly show how war narratives can vary depending on the source of information and their political affiliation.

State media in wartime conflicts often serve as instruments of state policy and propaganda, shaping narratives that support official positions and justify military activities. Their content is subject to censorship and selective presentation of facts, resulting in biased reporting and limiting pluralism of opinion. For example, during the conflict in Ukraine, Russian state media used terminology and narratives that minimized aggression and legitimized military intervention (Pomerantsev 2019).

Independent media, on the other hand, try to provide more balanced and critically oriented reports, often exposing war crimes and human rights violations. However, they face pressures, censorship and even security threats, which limit their influence and reach. In Syria, independent media were often forced to work in exile or at risk of arrest and violence (Wardle and Derakhshan 2017). Social networks have become a key channel for spreading information, but also disinformation, in war conflicts. They enable the rapid distribution of content and create a space for different voices, but at the same time they are a field of mass spread of fake news, propaganda and hate speech (Allcott and Gentzkow 2017). During the conflicts in Syria and Ukraine, social networks were used to mobilize support, but also for the targeted dissemination of misinformation that affects the perception of the conflict (Bradshaw and Howard 2019).

Iraq (February 2003–December 2004)

The Iraq War began in March 2003 with an invasion led by the United States and its allies, on the grounds that the Iraqi regime possessed weapons of mass destruction and posed a threat to international security. These claims have since been the subject of much political and academic debate, making the Iraq War one of the most widely analyzed examples of the relationship between political decision-making, media reporting, and the shaping of public opinion. The intense media coverage of the invasion and its immediate aftermath created a complex information environment in which official

political narratives, journalistic practices, and public perception were strongly intertwined. The analysis of media narratives during the Iraq War from February 2003 to December 2004 exposes a carefully structured discourse in which the dominant Anglo-American outlets consistently reproduced the moral and political frames provided by official sources. In the months preceding the invasion, newspapers such as *The New York Times*, *The Washington Post*, and television networks including *BBC News* and *Fox News* echoed the Bush administration's claims about the existence of weapons of mass destruction and the moral necessity of "liberating Iraq." This discursive alignment between political power and mainstream journalism created a legitimizing narrative in which military aggression was reframed as a humanitarian intervention. The turning point came in May 2004, when *The New York Times* published an editors' note admitting that many of its prewar reports had relied too heavily on government and exile sources, acknowledging a systemic failure of verification—a rare instance of post-conflict self-critique that highlighted the permeability of media institutions to political influence (The New York Times 2004; PBS News 2004).

The orchestration of emotional narratives was equally evident in the case of *Private Jessica Lynch*, whose dramatic rescue was portrayed by U.S. television networks as a heroic military operation symbolizing American virtue and bravery. Subsequent investigations and Lynch's own congressional testimony revealed that the story had been exaggerated and selectively edited to serve propagandistic purposes, transforming a routine military retrieval into a mythic spectacle. *The Guardian* and other international outlets later documented how the Pentagon's public affairs apparatus deliberately shaped this narrative, illustrating how personalization and emotional appeal were used to mobilize public sympathy and justify the broader war effort (Lynch 2007; MacAskill 2007; Tran 2007).

A similar strategy of symbolic construction emerged with the toppling of Saddam Hussein's statue in Baghdad's Firdos Square on April 9, 2003. The image—broadcast worldwide as a spontaneous act of liberation—was later revealed to have been partially stage-managed by U.S. military personnel and psychological operations teams. Subsequent reporting by *Los Angeles Times* journalist David Zucchino demonstrated that the event had been choreographed for the cameras, compressing the complex political and social collapse of a regime into a single, iconic tableau of triumph. This episode represents a paradigmatic instance of how **visual symbolism** functions as a mode of legitimization in modern warfare, transforming power projection into moral performance (Zucchino 2004).

The apparent coherence of the liberation narrative began to disintegrate with the exposure of the *Abu Ghraib prison scandal* in April 2004. The release

of photographs by *60 Minutes II* and Seymour Hersh's investigative article "Torture at Abu Ghraib" in *The New Yorker* revealed systematic abuse of Iraqi detainees by U.S. personnel, catalyzing a global moral backlash. What had initially been presented as a "war for democracy" was reframed as a crisis of legitimacy, in which visual evidence of torture overturned years of moral rhetoric. The scandal also marked a methodological shift in war reporting: journalists moved from embedded perspectives to independent investigative work, restoring, at least temporarily, the watchdog function of the press (Hersh 2004; Levin Center for Oversight and Democracy, n.d.).

Yet even after these revelations, the structural conditions of reporting remained shaped by the Pentagon's embedded journalism policy, under which more than six hundred journalists were attached to military units during the invasion. The system provided unprecedented frontline access but also imposed strong dependencies: reporters relied on military logistics, shared daily briefings, and adopted operational vocabulary that foregrounded tactical success while marginalizing civilian suffering. Analyses by the RAND Corporation and the *Columbia Journalism Review* show that this embedded framework institutionalized selective empathy—humanizing soldiers while rendering Iraqi civilians largely invisible—and reinforced legitimizing narratives through linguistic and spatial proximity to military sources (Paul and Kim 2004; CJR Editors 2006).

Taken together, these interconnected episodes form a discursive sequence: the initial moral-legal justification grounded in the rhetoric of WMDs and liberation; the spectacular personalization of heroism through the Jessica Lynch narrative; the iconic visual synthesis of victory in Firdos Square; the rupture of moral legitimacy with Abu Ghraib; and finally, the stabilization of narrative control through the embedded system. Each phase exemplifies a different configuration of the same propagandistic logic—legitimization of violence, selective empathy, relativization of human rights violations, and, at times, demonization of the enemy. The Iraqi case thus reveals the cyclical nature of wartime media discourse, where justification, spectacle, exposure, and normalization coexist in a self-reinforcing loop that narrows the space for truth, pluralism, and genuine accountability in conditions of armed conflict. These examples show how media narratives about the Iraq War were created through a combination of political statements, media framing, and symbolic events. Reporting on the alleged existence of weapons of mass destruction, the dramatized story of the rescue of soldier Jessica Lynch, and globally broadcast images of the toppling of a statue of Saddam Hussein all contributed to the creation of a narrative about the legitimacy of the intervention. It was only after the publication of the photographs from Abu Ghraib prison that this framework was seriously

challenged, demonstrating how investigative journalism can change the dominant interpretation of a conflict. This case also suggests that in the early stages of a conflict, the media often function closely with political narratives, while critical reinterpretation of events only emerges when new evidence or independent research becomes available.

Ukraine (February 2022–June 2023)

A balanced analysis of this case also requires attention to broader patterns of global media visibility. While the invasion generated widespread international solidarity and extensive documentation of civilian suffering in Ukraine, the concept of selective empathy highlights how different conflicts may receive unequal levels of narrative attention and emotional engagement within global media systems.

The Russian Federation's large-scale invasion of Ukraine began in February 2022 and quickly became one of the most intensely media-covered conflicts of the modern digital age. The war took place in a highly interconnected information space in which traditional media, digital platforms, and social networks simultaneously functioned as sources of information, channels of political communication, and spaces for competing narratives. As a result, the military conflict was accompanied by an intense struggle for the interpretation of events, the legitimacy of political positions, and control over international public discourse. The analysis of the media discourse surrounding the Russian invasion of Ukraine between February 2022 and June 2023 reveals the complex interplay between traditional propaganda techniques and the affordances of the digital information ecosystem. Russian state-controlled outlets such as *RT* and *Sputnik* persistently employed a lexicon built around the terms "denazification," "special military operation," and "Kyiv regime," establishing a binary moral frame in which Russia was represented as a "protector" and Ukraine as an "aggressor" (Pomerantsev 2019). This discursive strategy, which relied on moral inversion and the appropriation of antifascist rhetoric, effectively reframed an act of aggression as a preemptive act of defense. In response, the European Union moved to suspend the broadcasting of both *RT* and *Sputnik* within its jurisdiction, explicitly identifying them as instruments of wartime propaganda and disinformation rather than legitimate media actors (Council of the European Union 2022a; 2022b). This institutional measure not only acknowledged the existence of narrative warfare but also demonstrated how legal mechanisms can also function as instruments intended to protect the informational integrity of the public sphere. However, this decision has opened a broader normative debate in the academic and public spheres about the boundaries

between combating disinformation and protecting freedom of expression. Some authors and organizations that deal with the protection of media freedoms point out that the ban on the operation of certain media channels, even when they are closely linked to state propaganda, can represent a precedent that could be used in other political contexts to more broadly restrict media pluralism. From this perspective, measures directed against foreign propaganda media can be interpreted both as an instrument for protecting the information space, but also as a potentially problematic limitation of the diversity of voices in the public sphere.

At the same time, new digital tools were mobilized to undermine public trust and morale. In March 2022, a deepfake video depicting President Volodymyr Zelensky allegedly calling upon Ukrainian troops to surrender appeared on compromised websites and social platforms before being rapidly debunked. The episode illustrated how synthetic media can compress complex battlefield realities into emotionally charged audiovisual artifacts intended to destabilize morale and fragment public confidence (Wakefield 2022). This early instance of technological manipulation showed that propaganda in modern warfare operates simultaneously at cognitive, emotional, and algorithmic levels, using visual immediacy as a substitute for credibility.

The discursive polarization intensified with the bombing of the Mariupol maternity hospital on 9 March 2022. Russian state media immediately disseminated claims that the event was staged and that the victims were “crisis actors,” while independent journalists from the *Associated Press*, who were present at the site, documented the attack and verified the injuries and deaths through photographic and testimonial evidence. Their reporting, later recognized with international awards, invalidated the denialist narrative and reaffirmed the evidentiary power of ground-based journalism against organized disinformation (Maloletka 2022; Corder 2022). The same pattern reemerged in the aftermath of the atrocities in Bucha. As Russian outlets and officials denied responsibility and claimed the bodies had appeared after their withdrawal, satellite imagery produced by Maxar Technologies and investigations by *Human Rights Watch*, *Reuters* and *The New York Times* established that the killings had occurred during the period of Russian occupation (Human Rights Watch, 2022; Reuters 2022; Browne, Botti and Willis 2022). These findings transformed a contested narrative into a verified record, illustrating how visual forensics and multi-source corroboration can rupture relativizing frames and restore moral and factual accountability.

Simultaneously, the global information infrastructure itself became a participant in the conflict. Major platforms restricted access to Russian state media in Europe and altered their recommendation algorithms, shaping visibility hierarchies of suffering. Images and stories from Ukrainian-controlled

territories were amplified, while reports from occupied areas remained limited or sporadic. This asymmetry revealed a structural form of selective empathy, where technical design and content governance decisions influenced which victims were seen and which remained invisible (Bradshaw and Howard 2019; Wardle and Derakhshan 2017). In this mediated environment, empathy became a distributed and unequal resource—an outcome not of editorial intent alone but of algorithmic curation.

The Ukrainian case illustrates how contemporary warfare unfolds simultaneously on the battlefield and in the informational sphere. The use of terms such as “denazification” in Russian state media, the circulation of a fabricated video of President Zelensky, and competing narratives surrounding the attack on the maternity hospital in Mariupol demonstrate how propaganda, digital manipulation and journalistic reporting operate in parallel. At the same time, satellite imagery and open-source investigations in the Bucha case have shown the growing role of digital forensics in verifying information and challenging attempts to relativize war crimes. Taken together, these episodes reveal the convergence of traditional propaganda techniques and digitally mediated disinformation. Across the analyzed material several recurring patterns become visible: the demonization of the adversary through ideological labeling, the legitimization of violence through moral and security framing, the selective distribution of empathy through editorial and algorithmic visibility, and attempts to relativize responsibility for wartime atrocities until they are challenged by independent verification.

Gaza (May 2021–March 2024)

The Gaza Strip conflict is one of the longest-running and most politically sensitive conflicts in contemporary international relations, marked by recurring cycles of violence between Israel and Palestinian actors. Media coverage of the conflict is often shaped by strong political polarization, uneven access to information, and competing narratives about accountability, legitimacy, and the humanitarian consequences of the conflict. In such a context, media discourse plays a particularly important role in shaping international perceptions of the conflict, as well as in distributing empathy toward the diverse civilian populations affected by the violence. The examination of media discourse on the Gaza conflicts between May 2021 and March 2024 demonstrates how competing narratives, asymmetrical access to information, and the strategic use of visual and emotional framing shape global perceptions of violence and legitimacy. During the escalation in May 2021, Israeli government officials and national outlets such as *The Jerusalem Post* and *Ynet* consistently employed a defensive-security frame,

characterizing airstrikes as “precision operations” targeting “terror infrastructure.” This linguistic strategy functioned as a mechanism of legitimization by translating the language of warfare into the lexicon of self-defense and counterterrorism. In parallel, humanitarian organizations and independent media documented extensive civilian casualties and infrastructure destruction, revealing a stark disparity between official rhetoric and the realities on the ground (Human Rights Watch 2021). The technique known as “roof-knocking”—warning residents with non-explosive projectiles before bombing residential buildings—was repeatedly invoked by Israeli sources as evidence of compliance with humanitarian law. However, investigative reports by *Al Jazeera English*, *Amnesty International*, and *INNS* demonstrated that these warnings often failed to provide sufficient time for evacuation and were primarily instrumental in constructing an appearance of moral restraint rather than ensuring genuine civilian protection (Amnesty International 2021; INSS 2021).

As the 2021 conflict subsided, the information war continued through selective visibility of suffering. International outlets such as *CNN*, *BBC*, and *The New York Times* alternated between security-focused and human-interest framings, while digital platforms amplified highly emotional user-generated content—images of destroyed homes, wounded children, and grieving families—that personalized the humanitarian crisis yet often detached it from broader legal and political contexts. This algorithmic amplification, though seemingly spontaneous, contributed to the creation of fragmented empathy: audiences responded emotionally but without consistent understanding of causality or accountability. In this sense, the Gaza discourse exemplifies how selective empathy operates as both a journalistic and technological construct (Bradshaw and Howard 2019).

The re-escalation of violence in October 2023 intensified the informational asymmetry. The explosion at the Al-Ahli Arab Hospital on October 17, 2023, became a pivotal moment in the global contest over truth and responsibility. Within hours, competing narratives emerged: Israeli officials attributed the explosion to a misfired Palestinian rocket, while Palestinian representatives and regional media described it as a deliberate airstrike. Investigations by *Forensic Architecture*, *The Wall Street Journal*, and *The Washington Post* analyzed visual evidence, trajectories, and open-source data, yet reached only partially convergent conclusions, revealing the limits of real-time verification in a saturated information environment (Forensic Architecture 2024; Ackerman 2023; Taylor 2023). Regardless of the technical findings, the hospital incident demonstrated how the speed of digital dissemination transforms incomplete information into moral judgment, with competing sides leveraging the event to solidify their respective legitimacy narratives.

The pattern of information control deepened with recurrent communication blackouts in Gaza during October and November 2023. Reports by *BBC*, *TechCrunch*, and major international outlets confirmed that the near-total shutdown of internet and cellular networks effectively paralyzed journalistic verification, isolating civilians and allowing official narratives to dominate the global flow of information (BBC 2023; Franceschi-Bicchierai 2023). At the same time, the *Committee to Protect Journalists* documented an unprecedented number of journalist deaths, the highest in any modern conflict, underscoring how structural violence against information channels contributes to epistemic asymmetry and the erosion of press freedom (Committee to Protect Journalists 2024).

The Gaza case illustrates how access to information significantly shapes the way the conflict is interpreted by the international public. Conflicting interpretations of the explosion at Al-Ahli Hospital, together with repeated disruptions of communication networks in the Gaza Strip, created conditions in which the verification of information became extremely difficult. At the same time, the high number of journalists killed during the conflict indicates that limiting access to information can itself become a factor influencing the global perception of events. These circumstances reveal how control over communication infrastructure and information flows increasingly functions as an important dimension of contemporary conflict, alongside military control of territory. Within such conditions of asymmetric warfare, media coverage often reflects recurring propagandistic patterns, including the securitization and demonization of the Palestinian population, the legitimization of force through legalistic and technical terminology, the uneven distribution of empathy shaped by algorithmic visibility, and attempts to relativize humanitarian violations through the rhetoric of necessity and precision. Taken together, these mechanisms demonstrate that modern war reporting frequently unfolds within competing regimes of credibility, where access to information, emotional resonance and technological mediation collectively shape the boundaries of what becomes visible in the global public sphere.

Comparative Synthesis and Findings

The comparison of these conflicts also illustrates the interaction between macro-level geopolitical narratives and micro-level communication techniques. At the macro level states seek to establish dominant interpretive frameworks that define legitimacy and responsibility in conflict. At the micro level these frameworks are reproduced through specific media practices such as emotional framing, symbolic imagery, selective visibility of victims and the rapid circulation of simplified narratives through digital platforms.

Comparative analysis of the cases of Iraq, Ukraine and Gaza shows that war propaganda, regardless of the political system or historical context, does not evolve through the invention of completely new mechanisms, but through the adaptation of permanent persuasive structures to changing technological and geopolitical conditions. During two decades of conflict — from the invasion of Iraq in 2003, through war operations in Ukraine, to repeated violence in Gaza — the same key operations are repeated: the construction of moral dichotomies, the legitimization of the use of force with legal or humanitarian justifications, the unequal distribution of empathy, and the relativization of civilian victims. What is changing, however, is not the essence of propaganda, but its medium — moving from traditional print and television to hybrid information ecosystems where digital platforms, algorithms, and user-generated content jointly produce the war narrative. In such environments, the visibility of war narratives is increasingly shaped by algorithmic amplification, where emotionally engaging images, simplified moral frames and highly shareable content are more likely to circulate widely, thereby influencing public perception of responsibility and victimhood.

In Iraq, the alignment of political power and mainstream journalism has shown how propaganda can work through the very institutions charged with controlling government, turning the language of „liberation” into a means of consensus-building. In Ukraine, the state’s manipulation of symbols and use of synthetic media illustrated a more technologically advanced form of propaganda, in which visual authenticity and emotional immediacy become competing sources of credibility. In Gaza, the extreme asymmetry of access to information exposed the structural dimension of narrative control: when technology collapses, propaganda does not disappear, but fills the void, occupying the space left after censorship, destruction, or disruption of communications. Despite the contextual differences, all three cases confirm that the informational battlefield has become inseparable from the physical one—power is exercised not only by weapons, but also by words, images, and selective visibility.

The common characteristic of these conflicts is the moral instrumentalization of the human rights discourse. Terms like „liberation”, „protection”, „precision” or „self-defense” are redefined to cover up violence and present military operations as ethically acceptable. The moral vocabulary of humanitarianism thus becomes the extended arm of strategic communication, blurring the line between legal justification and rhetorical manipulation. At the same time, the digital public sphere intensifies the influence of affect in relation to evidence: empathy arises less and less from understanding, and more and more from mere exposure to certain contents. This emotional immediacy, while it may inspire compassion, simplifies

complex geopolitical realities into morally reduced images, enabling a phenomenon we call „algorithmic empathy”, a fleeting, reactive form of moral response shaped by visibility rather than cognition. The comparative analysis shows the interconnectedness of the macro and micro levels of contemporary information warfare. At the macro level, states and political actors seek to establish dominant interpretive frameworks through which the legitimacy of the use of force, responsibility for civilian casualties, and the moral status of the adversary are interpreted. At the micro level, these broader narratives are reproduced through specific communication practices, such as emotionally framed visual images, the viral spread of content through social media engagement mechanisms, and the use of simplified symbolic language that easily circulates in digital space. The interaction of these two levels shows that contemporary propaganda functions simultaneously as a geopolitical communication strategy and as a set of specific media practices embedded in digital information ecosystems. These dynamics become particularly visible when the findings from the three case studies are considered together. The cumulative findings suggest that propaganda in the 21st century is not an anomaly in democratic communication. Rather, it increasingly forms part of the normal functioning of contemporary media environments. The cases of Iraq, Ukraine and Gaza show that similar discursive mechanisms appear across different geopolitical contexts. These mechanisms include moral framing of violence, selective distribution of empathy and recurring attempts to contest factual narratives. What changes over time is not the basic structure of propaganda but the media environment through which it circulates. In contemporary conflicts political narratives, journalistic practices and algorithmically mediated visibility interact in shaping how war is publicly understood. In such conditions the boundary between information and persuasion becomes increasingly blurred. Journalism may drift toward performative solidarity or reactive moral framing. At the same time official narratives often rely on the appearance of authenticity in order to maintain legitimacy within fragmented information environments. The crisis of wartime communication is therefore not only a problem of misinformation. It also reflects a deeper erosion of epistemological trust, understood as the collective capacity of societies to distinguish verified knowledge from emotionally amplified narratives. Restoring that trust requires more than technical fact-checking. It depends on a renewed commitment to transparency, independent journalism and the protection of freedom of expression as conditions for democratic accountability in times of conflict.

Limits of Freedom of Expression and Media Responsibility in War Conflicts

The findings from the preceding case studies demonstrate that war profoundly reshapes the communicative landscape, testing the boundaries of freedom of expression and exposing the fragility of media ethics under conditions of political pressure, emotional polarization, and informational manipulation. Freedom of expression, enshrined in Article 19 of the *International Covenant on Civil and Political Rights* (ICCPR) and Article 10 of the *European Convention on Human Rights* (ECHR), constitutes the cornerstone of every democratic society and one of the essential guarantees of human dignity. However, in wartime, its exercise requires a delicate balance between individual rights and the protection of collective interests such as national security, public order, and respect for the rights of others (UN HRC 2011). Any restriction on expression must be lawful, pursue a legitimate aim, and remain proportionate to that aim — a principle that becomes especially complex in the fog of war, when truth and propaganda often merge.

The media, positioned between public interest and state control, play a decisive role in shaping wartime perception. As shown in Iraq, Ukraine, and Gaza, the same channels that inform can also mislead; the same words that reveal can conceal. Hence, media accountability becomes not only a professional obligation but a moral imperative. Journalists and media organizations must adhere to ethical standards of accuracy, impartiality, and respect for human dignity to preserve public trust and prevent the normalization of violence (International Federation of Journalists 2019). In this regard, the notion of *responsible expression* acquires dual meaning — both as restraint from harm and as the courage to expose it.

The international legal framework has increasingly recognized the vital role of media workers in conflict zones. UN Security Council Resolution 2222 (2015) obliges states to ensure the safety of journalists and to end impunity for crimes committed against them, emphasizing that freedom of the press is inseparable from the public's right to information. The murders and targeting of reporters in modern conflicts — most notably in Gaza — reveal that suppressing journalism is not an incidental byproduct of war but a deliberate strategy of narrative domination. Protecting journalists, therefore, means safeguarding the epistemic infrastructure of democracy itself.

Among the most pressing contemporary challenges are the proliferation of disinformation, digital manipulation, and hate speech, which can radicalize societies, justify violence, and deepen divisions. These phenomena illustrate that censorship and propaganda are not opposites but interconnected forces: the suppression of truth and the spread of falsehood often operate together.

Legal and institutional responses must therefore remain precise and proportionate — capable of countering incitement and manipulation without undermining the very principles they seek to defend. As the UN Human Rights Committee (2011) emphasize, genuine protection of freedom of expression in wartime cannot rely solely on legal prohibitions; it depends equally on transparency, pluralism, and a culture of critical literacy that enables citizens to distinguish information from persuasion.

Ultimately, the ethics and legality of wartime communication converge on a single principle: the protection of truth as a public good. When the right to speak is abused to destroy trust, freedom of expression loses its emancipatory power and becomes a weapon of war. Ensuring accountability, defending journalistic independence, and upholding the integrity of information are therefore not secondary duties but indispensable conditions for peace and human rights.

Protection and Prevention Mechanisms: The Role of International Organizations and Civil Society in the Fight against War Propaganda

The prevalence of war propaganda and the systematic manipulation of information constitute one of the most serious threats to democratic institutions, human rights, and the rule of law. In contemporary conflicts, where the boundary between information and persuasion is increasingly blurred, effective protection and prevention mechanisms are essential to preserve the integrity of public discourse. The responsibility for this protection does not rest solely on states but is distributed among a wide constellation of international and civil actors whose coordinated efforts are crucial for ensuring transparency, accountability, and the safeguarding of truth.

International organizations such as the United Nations, the Council of Europe, the European Union, and the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE) play a central role in setting global standards and monitoring compliance with international norms. The OSCE, through its *Office of the Representative on Freedom of the Media*, continuously observes media developments in conflict zones, provides direct support to independent journalists, and promotes ethical standards in reporting, thereby strengthening professional resilience against disinformation and hate narratives (OSCE 2023). The United Nations, through its agencies such as UNESCO, develops long-term strategies for combating disinformation and promoting media and information literacy. UNESCO's *Global Media and Information Literacy Framework* emphasizes that education, transparency, and critical thinking are not ancillary values but the first line of defense against manipulation in wartime communication (UNESCO 2013).

Civil society and non-governmental organizations complement these institutional mechanisms by providing investigative, educational, and advocacy functions. Organizations such as *Amnesty International* and *Human Rights Watch* document violations of international humanitarian law, expose patterns of propaganda used to justify violence, and advocate for legal accountability of perpetrators. Through systematic reporting, these organizations function as transnational witnesses, ensuring that human suffering is recorded and that disinformation cannot entirely erase empirical reality. Parallel to their work, local and regional media literacy initiatives have emerged, focusing on the empowerment of citizens to recognize manipulative content, verify sources, and resist the emotional triggers characteristic of war propaganda. These grassroots efforts illustrate that resilience to manipulation is not only institutional but also civic.

The international legal framework provides a normative foundation for joint action. UN Security Council resolutions, particularly Resolution 2222 (2015) on the protection of journalists and Resolution 2341 (2017) on the safeguarding of critical information infrastructure, affirm that the protection of media freedom and the fight against disinformation are integral to international peace and security.

Ultimately, the effectiveness of prevention depends on coordination and complementarity between international institutions, national governments, and civil society. When these actors act in isolation, their efforts are fragmented and easily outpaced by the speed and sophistication of modern propaganda systems. Only through collective, multi-level action—linking global policy frameworks with local initiatives—can societies develop genuine resilience to manipulative narratives. Protecting the truth, therefore, is not merely a defensive act but a proactive commitment to democratic sustainability and the protection of human dignity in times of conflict.

Conclusions

Armed conflicts pose serious challenges for the protection of human and civil rights, particularly those related to freedom of expression, access to information and the right to the truth. In such circumstances the role of the media becomes especially significant, since reporting not only transmits information but also shapes public perceptions of conflict and influences the broader social and political discourse in which those conflicts are interpreted.

The case studies of Iraq, Ukraine and Gaza demonstrate that media discourses during war rarely function as neutral reflections of events. Instead, they actively participate in constructing meaning, framing legitimacy and

shaping collective memory. In Iraq, dominant narratives of security threats and liberation initially structured media reporting before later revelations challenged those frames. In Ukraine, traditional propaganda strategies operate alongside digital manipulation and new forms of forensic verification. In Gaza, asymmetries in access to information and disruptions of communication infrastructure reveal how control over information flows can shape global perceptions of violence and responsibility. Taken together, these cases show that contemporary conflicts unfold simultaneously on military and informational fronts.

The findings of this research indicate that media propaganda in wartime environments often narrows the diversity of perspectives and constrains the public's capacity for critical evaluation of events. Across different geopolitical contexts recurring patterns become visible, including the privileging of politically expedient narratives, the marginalization of dissenting voices and the normalization of human rights violations through selective visibility and emotionally charged framing. In digital media environments these processes are further intensified by algorithmically mediated visibility, where certain images, interpretations and victims receive disproportionate attention while others remain marginal. As a result, media discourse can contribute not only to informing the public but also to structuring the moral and political interpretation of violence.

The results of the study also provide insight into the analytical hypotheses that guided the research. The examined cases suggest that media narratives in armed conflicts can significantly influence the way conflicts are interpreted in the public sphere, often limiting the space for independent and critical reflection. The analysis further indicates that the selection and framing of information in wartime reporting frequently privilege dominant political narratives, thereby narrowing the plurality of perspectives available to the public. Finally, the case studies demonstrate that discursive strategies such as selective visibility of victims, emotional framing of violence and the contestation of factual evidence may contribute to the normalization or relativization of human rights violations within media discourse.

At the same time the research confirms that freedom of expression remains both indispensable and vulnerable in wartime conditions. Protecting this right requires more than the formal prohibition of propaganda or disinformation. It also requires institutional independence, professional journalistic standards and a public capable of critically evaluating competing narratives. Strengthening media literacy, ensuring proportionate legal responses to manipulation and safeguarding the independence of journalists are therefore essential elements in preserving the integrity of public communication.

Ultimately, the challenge for freedom of expression in wartime lies not only in direct censorship but also in the distortion of the informational environment in which opinions are formed. When narratives are emotionally polarized, selectively visible and strategically framed, the public's capacity for independent judgment may become limited even in the absence of formal restrictions on speech. Protecting freedom of expression therefore requires not only legal safeguards but also the preservation of plural, transparent and verifiable information environments in which competing interpretations of conflict can be critically examined.

САВРЕМЕНИ МЕДИЈИ КАО СРЕДСТВО РАТНЕ ПРОПАГАНДЕ: ПОСЛЕДИЦЕ ПО ПРАВО НА СЛОБОДУ МИШЉЕЊА И ИЗРАЖАВАЊА

Маида Бећировић-Алић¹, Елдар Шаљић²

АПСТРАКТ

Савремене технологије и дигитални канали комуникације имају значајан утицај на јавно мњење и динамику пропаганде, будући да медији у савременим оружаним сукобима и међународним односима немају само улогу да преносе информације, већ постају кључни инструменти у обликовању наратива који могу да допринесу легитимизацији војних акција, демонизацији непријатеља и релативизацији кршења људских права. Овај рад анализира улогу медија као средства ратне пропаганде и испитује последице које таква употреба има на остваривање права на слободу мишљења и изражавања, као једног од основних права гарантованих међународним документима. Кроз нормативну анализу међународних инструмената и студије случаја, рад истражује границе између слободе изражавања и ратне пропаганде, као и ризике које медијска манипулација носи за демократски дискурс. Посебан нагласак стављен је на феномене селективне емпатије, цензуре и аутоцензуре, али и на изазове који произилазе из ширења дезинформација на друштвеним мрежама. Поврх тога, рад испитује начине на које савремено информационо окружење обликује ратне наративе кроз надметање геополитичких наратива, али и кроз специфичне комуникационе технике као што су емоционално уоквиривање, визуелна персонализација и алгоритамски посредована видљивост. Циљ овог рада је да пружи критички осврт на савремене медијске праксе у условима оружаних сукоба и укаже на потребу успостављања равнотеже између права на информисање и заштите од инструментализације јавности путем пропаганде.

КЉУЧНЕ РЕЧИ

ратна пропаганда;
слобода
мишљења; људска
права; медији;
међународно
јавно право.

Цитирајте овај чланак као: Bećirović-Alić, Maida, and Eldar Šaljić. 2026. "Contemporary Media as Tool of War Propaganda: Implication for the Rights to Freedom of Opinion and Expression". *The Review of International Affairs* LXXVII (1196): 163–214. https://doi.org/10.18485/iipe_ria.2026.77.1196.4

¹ Редовни професор, Правни факултет, Универзитет у Новом Пазару, Србија. Е-пошта: maida.becirovic@uninp.edu.rs, <https://orcid.org/0000-0002-9738-6581>.

² Редовни професор, Амерички универзитет у Емиратима, Дубаи, Уједињени Арапски Емирати. Е-пошта: eldar.saljic@aue.ae, <https://orcid.org/0000-0002-5751-3419>.

Увод

Улога медија у савременим оружаним сукобима превазилази класичну функцију информисања и задире у сферу обликовања стварности путем контроле наратива и усмеравања јавног мњења. Медији више нису само пасивни преносиоци чињеница, већ постају активни учесници у ратним догађајима, при чему често служе као средство пропаганде за оправдање војних акција, стварање друштвених подела и обликовање перцепције непријатеља. Таква инструментализација медијског простора има директан утицај на остваривање једног од основних људских права – права на слободу мишљења и изражавања.

Савремени ратови не воде се само оружјем, већ и информацијама. Ратна пропаганда, као систематско и намерно обликовање порука са циљем утицаја на перцепцију, емоције и понашање јавности, постаје кључно оруђе у рукама држава и наоружаних актера. У том контексту, право грађана да буду информисани на истинит и објективан начин, као и њихова способност да слободно формирају мишљење, озбиљно су угрожени. Поред традиционалних медија, посебан изазов представљају дигитални комуникациони канали и друштвене мреже, које омогућавају брзо ширење информација, али и дезинформација, без адекватних механизма верификације и одговорности. Како би се испитао однос између медијских наратива и остваривања права на слободу изражавања у ратним условима, истраживање се руководи следећим хипотезама:

Медијски наративи у ратним условима могу да обликују начин на који се сукоби тумаче у јавној сфери, а могу и да допринесу легитимизацији војних акција путем формулација које се понављају, као што су самоодбрана, ослобођење, против-тероризам или хуманитарне потребе.

У ситуацијама оружаног сукоба, селекција и уоквиривање информација неретко креирају обрасце селективне емпатије у којима су одређене жртве индивидуализоване и емоционално наглашене, док су друге представљене првенствено кроз апстрактне или статистичке репрезентације.

Путем дискурзивних стратегија као што су селективно представљање догађаја, емоционално уоквиривање, порицање и несигурност доказа, медијски наративи могу да допринесу нормализацији или релативизацији кршења људских права и на тај начин утичу на услове под којима се формира јавно мњење.

Полазећи од ових полазних тачака, ово истраживање је усмерено на кључно питање: на који начин медијски наративи у савременим оружаним сукобима утичу на остваривање права на слободу мишљења

и изражавања, посебно кроз процесе селективног формулисања догађаја, емоционалне мобилизације публике и нормализације кршења људских права? Овиме се истовремено испитује начин на који традиционални и дигитални медији доприносе обликовању перцепције рата и у којој мери медијске праксе ограничавају плурализам мишљења и критички капацитет јавности. У савременим сукобима, медијски наративи све више функционишу у ширем оквиру који се често описује као рат наратива. Државе и други политички актери се у таквом окружењу не такмиче само на бојном пољу, већ и у сфери тумачења, при чему покушавају да дефинишу значење насиља, одговорност за страдање цивила и легитимитет војне акције. Контрола над легитимитетом наратива може да утиче на дипломатску подршку, јавни морал и међународну перцепцију сукоба. Научни допринос овог рада огледа се у комбинацији нормативно-правног оквира за заштиту слободе изражавања са критичком анализом дискурса и компаративним приступом студијама случаја. Рад повезује међународне стандарде о ограничавању изражавања са стварним механизмима производње пропаганде од стране медија, чиме доприноси бољем разумевању начина на који се ратни наративи формирају, легитимишу и шире у савременом информационом окружењу. Увођењем аналитичких концепата као што су демонизација противника, селективна емпатија, релативизација кршења људских права и алгоритамски посредована видљивост, овај рад нуди оригиналан теоријско-аналитички оквир за проучавање пропаганде у 21. веку. У том смислу, рад анализира правне и друштвене последице употребе медија у функцији ратне пропаганде, са посебним освртом на међународни правни оквир за заштиту слободе мишљења и изражавања. Кроз примере из савремених оружаних сукоба, као што су сукоби у Ираку, Украјини и Појасу Газе, показано је како селективно извештавање и пропагандна обрада чињеница доприносе релативизацији ратних злочина, чиме сужавају простор за демократски дијалог и нарушавају епистемолошко поверење у јавној сфери. Границе између слободног изражавања и пропаганде, одговорност медија и етички стандарди извештавања у ратним условима, посебно су проблематични. Циљ рада је да укаже на сложен однос између медијских наратива и остваривања права на слободно мишљење и изражавање у ратним околностима, као и на потребу заштите овог права од злоупотреба које проистичу из политички мотивисане контроле информација и информативних асиметрија које савремени оружани сукоби неизбежно производе.

Методологија

Ово истраживање користи квалитативни методолошки приступ, који комбинује нормативно-правну анализу, упоредна истраживања и критичку анализу дискурса, како би се пружио вишедимензионално разумевање начина на који се ратна пропаганда конструише, репродукује и легитимише кроз медијске праксе, као и њен утицај на остваривање права на слободу мишљења и изражавања. Теоријска основа почива на моделу критичке анализе дискурса Ферклоуа, који посебно истиче повезаност између језика, идеологије и моћи у медијским текстовима (Fairclough 2013), док се Ван Дајков социјално-когнитивни приступ користи за испитивање начина на који се ментални модели, веровања и стереотипи формирају и појачавају путем преовлађујућих медијских наратива (Van Dijk 2008). Теорија уоквиривања допринела је разумевању начина на који се одређени аспекти сукоба намерно истичу или потискују, како би се обликовало одређено тумачење догађаја и оправдали политички циљеви. Ови теоријски елементи директно су повезани са постављеним хипотезама, будући да демонизација непријатеља и легитимизација насиља одговарају ограничавању критичког мишљења, док селективна емпатија објашњава сужавање плурализма, а релативизација кршења људских права операционализује процес нормализације злоупотреба.

Емпиријски део истраживања заснован је на три студије случаја — Ирак (2003–2004), Украјина (2022–2023) и Појас Газе (2021–2022) — које представљају парадигматске примере медијске активности у ратним околностима различитих геополитичких контекста. Овај део обухвата приближно тридесет текстова по сукобу, укључујући како државне, тако и независне медије. У случају Ирака, анализирани су BBC, Fox News и Al Jazeera, у случају Украјине RT, BBC и The Guardian, док су за Газу анализирани објаве Al Jazeera, The New York Times и Haaretz. Узорак је одабран на основу истакнутости текстова (насловна страна или главне вести у дигиталном формату), њихове тематске релевантности (извештаји о војном оправдању, приказивање непријатеља и цивилних жртава) и присуства евалуативног и емоционално обојеног језика. Циљ одабира оваквог узорка није у статистичкој репрезентативности, већ у квалитативној засићености, односно у идентификовању образаца који карактеришу начин на који медији обликују ратне наративе у датим контекстима.

Текстови су прикупљени из званичних онлајн архива и медијских веб-сајтова, а анализа је обухватила вести, уводнике и коментаре, будући да ови жанрови најјасније одражавају дискурзивне стратегије усмерене на легитимизацију или оспоравање ратних наратива. Поступак анализе је

подразумевао систематско ручно кодирање у складу са четири унапред дефинисане категорије изведене из теоријског оквира: демонизација непријатеља, легитимизација насиља, селективна емпатија и релативизација кршења људских права. Додатна аналитичка пажња посвећена је и обрасцима дигиталног појачавања, посебно начину на који емоционално набијени наративи, визуелни садржај и поједностављени морални оквири добијају већу видљивост у алгоритамски структурисаним медијским окружењима. Реторички маркери, укључујући евалуативне придеве, метафоре и обрасце уоквиривања, идентификовани су у сваком тексту, што указује на намерно обликовање перцепција сукоба. Стабилизацији аналитичких критеријума претходила је пилот-анализа мањег подузорка како би се осигурала доследност кодирања.

Ово истраживање има и одређена ограничења у погледу методологије. Анализа је ограничена на медије на енглеском језику, што неизбежно фаворизује глобалне и западне наративе, док локални медијски дискурси на арапском и руском језику нису били у потпуности доступни. Исто тако, коришћен је само јавно доступан текстуални садржај, што искључује садржаје под цензуром или режимима интерног приступа. Иако узорак не може да се сматра свеобухватним приказом целокупног медијског екосистема, његова ширина је довољна за препознавање кључних дискурзивних образаца који утичу на формирање јавног мњења. Комбиновањем нормативно-правне и анализе дискурса, истраживање настоји да повеже међународне стандарде за заштиту слободе изражавања са практичним механизмима манипулације информацијама у ратним околностима. Овај приступ је омогућио идентификацију идеолошких и језичких образаца који се понављају и који доприносе сужавању плурализма мишљења, ограничавању критичког капацитета јавности и нормализацији кршења људских права кроз медијске наративе.

У циљу аналитичке јасноће, студија додатно концептуализује ове категорије као засебне комуникативне механизме. Демонизација непријатеља односи се на дискурзивне репрезентације које приказују супротну страну као ирационалну, варварску или као претњу по себи. Легитимизација насиља односи се на реторичке стратегије путем којих се војне акције представљају као законите, неопходне или заштитне. Селективна емпатија описује неједнаку расподелу емоционалне видљивости међу жртвама, при чему су неке особе представљене кроз детаљне личне наративе, док се друге појављују углавном као статистичке жртве. Релативизација кршења људских права односи се на стратегије као што су порицање, контра-оптужбе или апели на војну нужност које прикривају одговорност за злоупотребе.

Право на слободно мишљење и изражавање у међународном јавном праву

Право на слободу мишљења и изражавања представља један од темеља модерних демократских друштава и основно људско право, које је признато и заштићено кроз бројне међународно-правне инструменте. Најважнији међу њима је члан 19. Универзалне декларације о људским правима (УДЉП), који сваком човеку гарантује право да слободно изражава своје ставове, као и да тражи, прима и шири информације и идеје путем било којег медија и без обзира на државне границе (Уједињене нације 1948). Ова одредба је додатно разрађена у члану 19. Међународног пакта о грађанским и политичким правима (МПГПП), који прецизира да право на изражавање може да подлеже одређеним ограничењима, али само када су таква ограничења прописана законом и неопходна у демократском друштву у циљу заштите националне безбедности, јавног реда, здравља, морала или права и слобода других (Уједињене нације 1966; УНПЧ 2011). Европска конвенција о људским правима (ЕКЉП) у члану 10 потврђује право на слободу изражавања, али истиче и могућност оправданих ограничења у контексту заштите државне безбедности, спречавања нереда или криминала, заштите здравља и морала, као и заштите угледа или права других лица (Савет Европе 1950). Посебна пажња у пракси Европског суда за људска права посвећена је равнотежи између права на слободу изражавања и других виталних друштвених интереса, посебно у ванредним околностима, као што су ратни сукоби и стања екстремне опасности. У случају Хендисајд (Handyside) против Уједињеног Краљевства из 1976. године, Суд јасно истиче значај слободе изражавања, укључујући изразе који „шокирају или узнемиравају“, али наглашава могућност ограничења ове слободе у циљу заштите јавног морала, док у пресуди Јерсилд (Jersild) против Данске из 1994. године, Суд потврђује да новинари могу да буду одговорни за говор мржње који преносе, али и штити право на преношење информација у јавном интересу (ЕCHR 1976; 1994). Услови ратних сукоба намећу додатне изазове у примени овог права, јер се слобода изражавања често користи као средство политичке борбе и пропаганде, што може да доведе до злоупотреба и манипулација које угрожавају демократију и људска права. Једноставну дефиницију начина на који пропаганда може да се користи у интересу јаче стране, дају Херман и Чомски који кажу да пропаганда није нужно лаж јер често користи истините информације које су представљене на начин који подржава одређену политичку агенду, те стога медији функционишу као систем производње консензуса који служи интересима моћних елита, при чему обликује јавно мњење путем селекције и филтрирања информација (Herman i Chomsky 1988, 2). Манипулисање

личним осећањима преко емоционалних и психолошких техника, врло често на прецизно уређен, унапред планиран начин, доводи до пројектоване перцепције сукоба која оправдава насиље, често прикривајући стварно страдање људи (Taylor 2003, 45). Међународна тела, попут Комитета УН за људска права, дају препоруке о неопходности да се сва ограничења права на изражавање строго тумаче и примењују у складу са принципима пропорционалности и нужности (УН МКЉП 2011). С друге стране, у ери дигиталних медија, ширење дезинформација постаје брзо и тешко за контролу, што додатно компликује остваривање права на тачне информације. Заштита новинара и медијских радника који неретко раде под ризиком и претњама у ратним зонама, заслужује посебну пажњу, док међународни акти попут Резолуције Савета безбедности УН 2222 (2015) наглашавају обавезу држава да осигурају њихову безбедност и слободу рада (Савет безбедности Уједињених нација 2015). Право на истину, иако неформално, сматра се суштинским за постизање правде и помирења у постконфликтним друштвима. Према Међународном комитету Црвеног крста и неким правним ауторитетима, право на истину повезано је са обавезом држава да обезбеде транспарентност и одговорност за ратне злочине и друге видове кршења људских права (O'Shea 2008). Омогућавање приступа тачним и непристрасним информацијама омогућава грађанима да доносе информисане одлуке и спречава злоупотребе попут дезинформација и пропаганде. У том смислу, правни оквир не само да штити слободу изражавања, већ и позива на активну заштиту права на истину и транспарентност, што је од изузетног значаја у ратним условима у којима су информације често оруђе моћи и контроле (УН МКЉП 2011).

Ратна пропаганда као медијски феномен

Ратна пропаганда представља стратешки начин усмеравања јавног мњења током оружаних сукоба не би ли се оправдали ратни циљеви, те креирали и учврстили непријатељски наративи, као и мобилисала подршка за ратне активности. Користи се као средство политичке комуникације које може да обликује ставове и емоције циљних група на манипулативан начин (Ellul 1965). Традиционално, пропаганда је служила владајућим елитама као средство утицаја на перцепцију сукоба, често кроз селективно представљање информација, потискивање одређених чињеница и коришћење емоционално јаког језика. Са развојем медија и посебно дигиталних платформи, домет пропагандних порука у знатној мери се повећао, чиме је омогућено брзо и екстензивно ширење и тачних и нетачних информација (Taylor 2003).

Медији у ратним сукобима често имају двоструку улогу: с једне стране информишу јавност, док са друге стране могу да постану инструмент пропаганде. Техником селективног извештавања, сензационализма и манипулације садржајем, медији доприносе стварању доминантних наратива који оправдавају или прикривају ратне злочине и кршења људских права (Herman i Chomsky 1988). Друштвене мреже и дигитални канали додатно компликују ову ситуацију, јер омогућавају брзо ширење дезинформација и манипулација без адекватних механизма контроле. Осим тога, архитектура дигиталних платформи, укључујући системе препорука и рангирање засновано на ангажовању, може да интензивира циркулацију емоционално поларизованих наратива, чиме утиче на то који догађаји и жртве постају видљивији у јавној сфери.

У савременим дигиталним медијским окружењима, феномен видљивости посредоване путем алгоритама, игра све важнију улогу. Дигиталне платформе врше сруктурисање циркулације информација путем алгоритама за препоруке, система рангирања садржаја и механизма заснованих на ангажовању који утичу на то који наративи постају видљивији јавности. Следствено томе, одређени догађаји, жртве или тумачења сукоба могу да добију знатно већу пажњу, док други остају на маргинама или углавном невидљиви. Таква динамика може да допринесе појави селективне емпатије, ситуације у којој су саосећање и морална осуда насиља усмерени првенствено ка оним актерима и догађајима који имају већу медијску и алгоритамску видљивост. У комуникацијским окружењима ратног времена, ови процеси могу, у оквиру јавног дискурса, у значајној мери да обликују перцепцију одговорности, жртве и легитимитета.

Модерне ратне пропагандне кампање користе софистициране дигиталне алате и технике за обликовање јавног мњења и ширење дезинформација. Међу најчешћим појавама су „лажне вести“, било погрешне или намерно искривљене информације које су представљене као истините и које имају за циљ манипулисање перцепцијом сукоба и стварање забуне (Wardle i Derakhshan 2017). Ботови, односно аутоматизовани рачунарски програми, омогућавају масовно и брзо ширење пропагандних порука на друштвеним мрежама, чиме повећавају свој досег и утицај (Jowett i O'Donnell 2018). Прео њих мреже лажних налога делују усклађено како би створиле погрешан утисак подршке одређеним наративима или политичким циљевима. Посебан облик ове манипулације је „астротурфинг“, пракса стварања лажне перцепције широке и спонтане јавне подршке одређеним ставовима или покретима, док је, у ствари, реч о организованој кампањи са скривеним мотивима

(Wardle and Derakhshan 2017). Ове стратегије омогућавају државама и другим актерима да на ефикасан начин обликују ратне наративе, контролишу информације и утичу на јавно мњење путем дигиталних медија, често на рачун истине и људских права.

Схватање ових феномена је неопходно за правну и друштвену заштиту права на слободно мишљење и изражавање, имајући у виду да пропагандни наративи могу да ограниче плурализам мишљења и отежају приступ објективним информацијама.

На микро нивоу, савремена ратна пропаганда често се ослања на специфичне комуникативне технике као што су еуфемистичко означавање војних акција, емоционална персонализација одабраних жртава, визуелна иконографија која кондензује сложене догађаје у симболичке слике и стратешка употреба неизвесности која окружује спорне догађаје. У дигиталним окружењима, ове технике се додатно појачавају кроз системе алгоритамских препорука, механизме виралног дељења и координисану дисеминацију путем аутоматизованих налога или умрежених комуникационих кампања.

Медији у функцији рата: анализа ратних наратива

Медији играју кључну улогу у обликовању перцепције ратних сукоба, креирајући наративе који дефинишу пријатеље и непријатеље, оправдавајући ратне активности и утичући на ставове јавности према датом сукобу. Кроз селективно извештавање, истицање одређених догађаја и маргинализацију других, медији обликују преовлађујућа тумачења рата која често служе политичким и идеолошким циљевима (Herman i Chomsky 1988). Студије случаја код сукоба у Ираку, Украјини и Појасу Газе, јасно показују како ратни наративи могу да се разликују у зависности од извора информација и њихове политичке опредељености.

Државни медији у ратним сукобима често служе као инструменти државне политике и пропаганде, зато што обликују наративе који подржавају званичне ставове и оправдавају војне активности. Њихов садржај подлеже цензури и селективном презентовању чињеница, што за последицу има пристрасно извештавање и ограничавање плурализма мишљења. На пример, током сукоба у Украјини, руски државни медији користили су терминологију и наративе који су минимизовали агресију и легитимизовали војну интервенцију (Pomerantsev 2019).

С друге стране, независни медији покушавају да пласирају избалансиране и критички оријентисане извештаје, при чему често разоткривају ратне злочине и примере кршења људских права. Међутим,

суочавају се са притисцима, цензуром, па чак и безбедносним претњама, што ограничава њихов утицај и домет. У Сирији су независни медији често били приморани да раде у егзилу или у ризику од хапшења и насиља (Wardle i Derakhshan 2017). Друштвене мреже постале су у ратним сукобима кључни канал за ширење информација, али и дезинформација. Оне омогућавају брзу дистрибуцију садржаја и отварају простор за различите гласове, али истовремено постају поље масовног ширења лажних вести, пропаганде и говора мржње (Allcott i Gentzkow 2017). Током сукоба у Сирији и Украјини, друштвене мреже су коришћене за мобилизацију подршке, али и за циљано ширење дезинформација које утичу на перцепцију сукоба (Bradshaw i Howard 2019).

Ирак (фебруар 2003 – децембар 2004)

Рат у Ираку је почео у марту 2003. године инвазијом коју су предводиле Сједињене Државе и њени савезници, по основу тога што ирачки режим поседује оружје за масовно уништење и представља претњу по међународну безбедност. Ове тврдње су од тада биле предмет многих политичких и академских дебата, што ирачки рат чини једним од најшире анализираних примера односа између политичког доношења одлука, медијског извештавања и обликовања јавног мњења. Интензивно медијско извештавање о инвазији и њеним непосредним последицама, генерисало је сложено информационо окружење у којем су званични политички наративи, новинарске праксе и јавна перцепција били снажно испреплетени. Анализа медијских наратива током рата у Ираку у периоду од фебруара 2003. до децембра 2004. године, открива пажљиво структурисан дискурс у којем су преовлађујући англоамерички медији доследно репродуковали моралне и политичке оквири које су постављали званични извори. У месецима који су претходили инвазији, новине попут Њујорк тајмса (*The New York Times*), Вашингтон поста (*The Washington Post*) и телевизијске мреже, укључујући Би-Би-Си њуз (*BBC News*) и Фокс њуз (*Fox News*), понављале су тврдње Бушове администрације о постојању оружја за масовно уништење и моралној нужности „ослобађања Ирака“. Ово дискурзивно усклађивање између политичке моћи и мејнстрим новинарства, креирало је легитимизујући наратив у којем је војна агресија преформулисана као хуманитарна интервенција. До прекретнице је дошло у мају 2004. године, када је Њујорк тајмс објавио коментар уредника у којем је признао да су се многи његови предратни извештаји превише ослањали на владине и изворе из егзила, чиме је признат и системски неуспех верификације, што је редак пример самокритике након сукоба који је истакао

пропустљивост медијских институција када је у питању политички утицај (The New York Times 2004; PBS News 2004).

Оркестрација емоционалних наратива била је подједнако очигледна у случају редова *Џесике Линч* (Jessica Lynch), чије су драматично спасавање америчке телевизијске мреже приказале као херојску војну операцију која симболизује америчку врлину и храброст. Накнадне истраге и лично сведочење Линчове пред Конгресом, открили су да је прича била преувеличана и селективно монтирана како би послужила у пропагандне сврхе, тако што је рутинско војно спасавање претворено у митски спектакл. Гардијан (*The Guardian*) и други међународни медији касније су документовали начине на које је апарат Пентагона за односе са јавношћу намерно обликовао овај наратив, илуструјући како су персонализација и емоционална привлачност коришћени за мобилизацију јавних симпатија и оправдање ширих ратних напора (Lynch 2007; MacAskill 2007; Tran 2007).

Слична стратегија симболичке конструкције појавила се и при рушењу статуе Садама Хусеина на тргу Фирдос у Багдаду 9. априла 2003. године. За слику која је широм света емитована као спонтани чин ослобођења, касније се испоставила као делимично инсценирана од стране америчког војног особља и тимова за психолошке операције. Накнадно извештавање новинара Лос Анђелес Тајмса (*Los Angeles Times*), Дејвида Цукина (David Zucchino), показало је да је догађај био намештен за камере, како би сажео сложени политички и друштвени колапс режима у јединствену, иконичну слику тријумфа. Ова епизода представља парадигматични пример начина на који **визуелни симболизам** функционише као начин легитимизације у модерном ратовању, тако што трансформише пројекцију моћи у морални учинак (Zucchino 2004).

Привидна кохеренција наратива о ослобођењу почела је да се распада откривањем скандала са затвором Абу Греб у априлу 2004. године. Објављивање фотографија у емисији „60 Minutes II“ и истраживачког чланка Симура Херша (Seymour Hersh) „Мучење у Абу Гребу“ у часопису Њујоркер (*The New Yorker*), открило је систематско злостављање ирачких притвореника од стране америчког особља, што је изазвало моралну реакцију на глобалном нивоу. Оно што је у почетку представљено као „рат за демократију“, преформулисано је као криза легитимитета у којој су визуелни докази мучења поништили године моралне реторике. Овај скандал је такође означио методолошки помак у ратном извештавању: новинари су прешли са устаљених перспектива на независни истраживачки рад, чиме су почели да враћају, барем

привремено, надзорну функцију медија (Hersh 2004; Levin Center for Oversight and Democracy, n.d.).

Но, чак и након ових открића, структурни услови извештавања остали су обликовани политиком „уграђеног новинарства“ Пентагона, према којој је током инвазије више од шест стотина новинара било припојено војним јединицама. Овакав систем је обезбедио приступ првој линији фронта без преседана, али је истовремено наметнуо снажну зависност: новинари су се ослањали на војну логистику, делили дневне брифинге и усвајали оперативни речник који је у први план стављао тактички успех, док је маргинализовао страдање цивила. Анализе *RAND Corporation* и *Columbia Journalism Review* показују да је овај уграђени оквир институционализовао селективну емпатију односно хуманизовање војника, док је ирачке цивиле чинио углавном невидљивим, чиме је и појачао легитимизујуће наративе путем језичке и просторне близине војним изворима (Paul i Kim 2004; CJR Editors 2006).

Када се узму заједно, ове међусобно повезане епизоде чине дискурзивни низ: почетно морално-правно оправдање засновано на реторици оружја за масовно уништење и ослобођења; спектакуларна персонализација хероизма кроз наратив Џесике Линч; иконична визуелна синтеза победе на Тргу Фирдос; раскид моралног легитимитета са Абу Гребом и на крају, стабилизација контроле наратива кроз уграђени систем. Свака од ових фаза илуструје другачију конфигурацију исте пропагандне логике, односно легитимизацију насиља, селективну емпатију, релативизацију кршења људских права и понекад демонизацију непријатеља. Случај Ирака тако открива цикличну природу медијског дискурса у ратним временима, у којима оправдање, спектакл, разоткривање и нормализација коегзистирају у кругу који се понавља и самог себе појачава и који сужава простор за истину, плурализам и истинску одговорност у условима оружаног сукоба. Ови примери показују начин на који су медијски наративи о рату у Ираку створени комбинацијом политичких изјава, медијског уоквиривања и симболичких догађаја. Извештавање о наводном постојању оружја за масовно уништење, драматизована прича о спасавању редова Џесике Линч и снимци рушења статуе Садама Хусеина који су обишли цео свет, допринели су стварању наратива о легитимности интервенције. Тек након објављивања фотографија из затвора Абу Греб, овај оквир је озбиљно доведен у питање, што је доказ за то како истраживачко новинарство може да промени преовлађујуће тумачење сукоба. Исто тако, овај случај сугерише да у раним фазама сукоба медији често блиско сарађују са политичким наративима, док се критичка реинтерпретација

догађаја појављује тек када нови докази или независна истраживања постану доступни.

Украјина (фебруар 2022–јун 2023)

Избалансирана анализа овог случаја такође захтева скретање пажње на шире обрасце глобалне медијске видљивости. Иако је инвазија изазвала општу међународну солидарност и опсежну документацију о страдању цивила у Украјини, концепт селективне емпатије истиче како различити сукоби могу да добију неједнаке нивое наративне пажње и емоционалног ангажовања унутар глобалних медијских система.

Свеобухватна инвазија Руске Федерације на Украјину почела је у фебруару 2022. године и брзо је постала један од сукоба модерног дигиталног доба о којем су медији најинтензивније извештавали. Рат се одвијао у информационом простору који је био у огромној мери међусобно повезан и у којем су традиционални медији, дигиталне платформе и друштвене мреже истовремено функционисали као извори информација, канали политичке комуникације и простор за супротстављене наративе. Следствено томе, војни сукоб је пратила интензивна борба за тумачење догађаја, легитимитет политичких ставова и контролу над међународним јавним дискурсом. Анализа медијског дискурса који је окруживао руску инвазију на Украјину између фебруара 2022. и јуна 2023. године открива сложену интеракцију између традиционалних пропагандних техника и могућности које нуди дигитални информациони екосистем. Руски државни медији попут РТ-а и Спутњика упорно су користили вокабулар који је грађен око термина „денацификација“, „специјална војна операција“ и „кијевски режим“, чиме је успостављен бинарни морални оквир у којем је Русија представљена као „заштитник“, а Украјина као „агресор“ (Pomerantsev 2019). Ова дискурзивна стратегија, која се ослањала на моралну инверзију и присвајање антифашистичке реторике, ефикасно је преформулисала чин агресије као превентивни чин одбране. Као одговор, Европска унија је предузела мере да обустави емитовање и РТ-а и Спутњика у својој надлежности, изричито их идентификујући као инструменте ратне пропаганде и дезинформација, а не као легитимне медијске актере (Савет Европске уније 2022а; 2022б). Ова институционална мера не само да је признала постојање наративног ратовања, већ је и показала на који начин правни механизми могу да функционишу и као инструменти намењени заштити информационог интегритета јавне сфере. Међутим, ова одлука је отворила ширу нормативну дебату у академској и јавној сфери о границама између борбе против дезинформација и заштите слободе

изражавања. Неки аутори и организације које се баве заштитом медијских слобода, истичу да забрана рада одређених медијских канала, чак и када су уско повезани са државном пропагандом, може да представља преседан који би могао да се искористи у другим политичким контекстима за шире ограничавање медијског плурализма. Из ове перспективе, мере усмерене против страних пропагандних медија могу да се тумаче и као инструмент заштите информационог простора, али и као потенцијално проблематично ограничавање разноликости гласова у јавној сфери.

Истовремено, мобилисани су нови дигитални алати како би се поткопало поверење јавности и морал. У марту 2022. године, дипфејк видео који приказује председника Володимира Зеленског како наводно позива украјинске трупе на предају, појавио се на компромитованим веб-сајтовима и друштвеним платформама, пре него што је брзо разоткривен. Ова епизода представља илустрацију начина на који синтетички медији могу да компресују сложене реалности бојног поља у емоционално набијене аудиовизуелне артефакте намењене дестабилизацији морала и фрагментацији јавног поверења (Wakefield 2022). Овај рани пример технолошке манипулације показао је да пропаганда у модерном ратовању делује истовремено на когнитивном, емоционалном и алгоритамском нивоу, при чему користи визуелну непосредност као замену за кредибилитет.

Дискурзивна поларизација интензивирала се бомбардовањем породилишта у Мариупољу 9. марта 2022. године. Руски државни медији су одмах проширили тврдње да је овај догађај био инсцениран и да су жртве биле „глумци кризе“, док су независни новинари Асошијетид преса (*Associated Press*), који су били на лицу места, документовали напад и потврдили повреде и смртне случајеве преко фотографија и сведочења. Њихово извештавање, које је касније добило признање у виду међународних награда, поништило је наратив порицања и поново потврдило доказну моћ новинарства на терену против организованих дезинформација (Maloletka 2022; Corder 2022). Исти образац поново се јавља након злочина у Бучи. Док су руски медији и званичници негирали одговорност и тврдили да су се тела појавила након њиховог повлачења, сателитски снимци које је обезбедио Maxar Technologies и истраге Хјуман Рајтс Воча (*Human Rights Watch*), Ројтерса (*Reuters*) и Њујорк Тајмса (*The New York Times*), утврдиле су да су се убиства догодила током периода руске окупације (Human Rights Watch, 2022; Reuters 2022; Browne, Botti i Willis 2022). Ови налази трансформисали су спорни наратив у верификован запис, што илуструје начин на који визуелна форензика и потврђивање веродостојности из више извора могу да разбију релативизујуће оквире и обнове моралну и чињеничну одговорност.

Истовремено, глобална информациона инфраструктура и сама је постала учесник у сукобу. Велике платформе ограничиле су у Европи приступ руским државним медијима и измениле њихове алгоритме препорука, што је обликовало хијерархије видљивости страдања. Сlike и приче са територија под контролом Украјине су појачане, док су извештаји са окупираних подручја остали ограничени или спорадични. Ова асиметрија открила је структурни облик селективне емпатије, где су технички дизајн и одлуке о управљању садржајем утицале на то које су жртве виђене, а које су остале невидљиве (Bradshaw i Howard 2019; Wardle i Derakhshan 2017). У овом посредованом окружењу, емпатија је постала дистрибуиран и неједнак ресурс, односно резултат не само уредничке намере, већ и алгоритамског уређивања.

Случај Украјине илуструје начин на који се савремено ратовање одвија истовремено на бојном пољу и у информационој сфери. Коришћење термина као што су „денацификација“ у руским државним медијима, циркулација измишљеног видеа председника Зеленског и супротстављени наративи око напада на породилице у Мариупољу, показују како пропаганда, дигитална манипулација и новинарско извештавање функционишу паралелно. Истовремено, сателитски снимци и истраге из отворених извора у случају Буче, показали су све већу улогу дигиталне форензике у провери информација и оспоравању покушаја релативизације ратних злочина. Узете заједно, ове епизоде откривају конвергенцију традиционалних пропагандних техника и дигитално посредованих дезинформација. У анализираном материјалу постаје видљиво неколико образаца који се понављају: демонизација противника путем идеолошког етикетирања, легитимизација насиља кроз морално и безбедносно уоквиривање, селективна дистрибуција емпатије кроз уређивачку и алгоритамску видљивост и покушаји релативизације одговорности за ратне злочине док се не оспоре независном верификацијом.

Газа (мај 2021–март 2024)

Сукоб у Појасу Газе један је од најдуготрајнијих и политички најосетљивијих сукоба у савременим међународним односима, обележен циклусима насиља који се понављају између Израела и палестинских актера. Медијско извештавање о овом сукобу често обликује снажна политичка поларизација, неуједначен приступ информацијама и супротстављени наративи о одговорности, легитимитету и хуманитарним последицама сукоба. У оваквом контексту, медијски дискурс игра посебно важну улогу у обликовању међународне

перцепције сукоба, као и у дистрибуцији емпатије у односу на разнолико цивилно становништво погођено насиљем. Испитивање медијског дискурса о сукобима у Гази у периоду између маја 2021. и марта 2024. године, показује како супротстављени наративи, асиметрични приступ информацијама и стратешка употреба визуелног и емоционалног оквира обликују глобалне перцепције насиља и легитимитета. Током ескалације у мају 2021. године, израелски владини званичници и национални медији попут Џерузалем поста (*The Jerusalem Post*) и Јнета (Ynet), доследно су користили одбрамбено-безбедносни оквир, карактеришући ваздушне нападе као „прецизне операције“ усмерене на „терористичку инфраструктуру“. Ова лингвистичка стратегија функционисала је као механизам легитимизације тако што је преводила језика ратовања у лексикон самоодбране и контра-тероризма. Истовремено, хуманитарне организације и независни медији документовали су велике цивилне жртве и уништавање инфраструктуре, откривајући оштру разлику између званичне реторике и стварности на терену (Human Rights Watch 2021). Техника позната као „куцање на кров“ односно упозоравање становника не-експлозивним пројектилама пре бомбардовања стамбених зграда, више пута је коришћена од стране израелских извора као доказ поштовања хуманитарног права. Међутим, истраживачки извештаји Ал Џазире на енглеском језику (Al Jazeera English), Амнести интернешенела (*Amnesty International*) и ИННС-а (INNS), показали су да ова упозорења често нису пружала довољно времена за евакуацију и да су првенствено била инструмент за стварање привида моралне уздржаности, а не за обезбеђивање истинске цивилне заштите (Amnesty International 2021; INSS 2021).

Како се сукоб 2021. године смиривао, информациони рат се наставио кроз селективну видљивост страдања. Међународни медији попут Си-Ен-Ена (*CNN*), Би-Би-Сија (*BBC*) и Њујорк тајмса (*The New York Times*) смењивали су се између оквира усмерених на безбедност и интереса људи, док су дигиталне платформе појачавале изразито емотиван садржај који су генерисали корисници – слике уништених домова, рањене деце и ожалашћених породица, које су персонализовале хуманитарну кризу, али су је често одвајале од ширег правног и политичког контекста. Ово алгоритамско појачавање, иако наизглед спонтано, допринело је стварању фрагментисане емпатије: публика је реаговала емоционално, али без доследног разумевања узрочности или одговорности. У том смислу, дискурс о Гази показује начин на који селективна емпатија функционише и као новинарска и као технолошка конструкција (Bradshaw i Howard 2019).

Поновна ескалација насиља у октобру 2023. године појачала је информациону асиметрију. Експлозија у арапској болници Ал-Ахли 17. октобра 2023., постала је кључни тренутак у глобалном сукобу око истине и одговорности. У року од неколико сати, појавили су се супротстављени наративи: израелски званичници приписали су експлозију погрешно испалењој палестинској ракети, док су палестински представници и регионални медији то описали као намерни ваздушни напад. Истраге часописа *Forensic Architecture*, *The Wall Street Journal* и *The Washington Post*, анализирале су визуелне доказе, путање и податке из отворених извора, али су дошле само до делимично приближених закључака, што је открило ограничења верификације у реалном времену у засићеном информационом окружењу (Forensic Architecture 2024; Ackerman 2023; Taylor 2023). Без обзира на техничке налазе, инцидент у болници показао је како брзина дигиталног ширења трансформише непотпуне информације у морални суд, при чему супарничке стране користе догађај да учврсте сопствене наративе о легитимитету.

Образац контроле информација продубио се са поновљеним прекидима комуникације у Гази током октобра и новембра 2023. Извештаји Би-Би-Сија, TechCrunch-а и великих глобалних медија, потврдили су да је скоро потпуно гашење интернета и мобилних мрежа ефикасно паралисало новинарску верификацију, уз изолацију цивила и омогућавање званичним наративима да доминирају глобалним током информација (BBC 2023; Franceschi-Bicchierai 2023). У исто време, Комитет за заштиту новинара документовао је број смрти новинара без преседана, односно највећи у било ком модерном сукобу, чиме је истакнут начин на који структурно насиље над информационом каналом доприноси епистемолошкој асиметрији и ерозији слободе штампе (Комитет за заштиту новинара / Committee to Protect Journalists 2024).

Случај Газе илуструје како приступ информацијама у знатној мери обликује начин на који међународна јавност тумачи овај сукоб. Сукобљена тумачења експлозије у болници Ал-Ахли, заједно са поновљеним прекидима комуникационих мрежа у Појасу Газе, створила су услове у којима је провера информација постала изузетно тешка. Истовремено, велики број новинара који су погинули током сукоба указује на то да ограничавање приступа информацијама може само по себи да постане фактор који утиче на глобалну перцепцију догађаја. Ове околности откривају како контрола над комуникационом инфраструктуром и токовима информација, уз војну контролу територије, све више функционише као важна димензија савременог сукоба. У таквим условима асиметричног ратовања, медијско извештавање често одражава пропагандне обрасце који се понављају, укључујући секуритизацију и

демонизацију палестинског становништва, легитимизовање силе кроз легалистичку и техничку терминологију, неравномерну расподелу емпатије која се обликује путем алгоритамске видљивости и покушаје релативизације кршења хуманитарног права кроз реторику нужности и прецизности. Узети заједно, ови механизми показују да се модерно ратно извештавање често одвија унутар конкурентских режима кредибилитета, у којима приступ информацијама, емоционални одјек и технолошко посредовање заједно обликују границе онога што постаје видљиво у глобалној јавној сфери.

Компаративна синтеза и закључци

Поређење ових сукоба такође илуструје интеракцију између геополитичких наратива на макро нивоу и техника комуникације на микро нивоу. На макро нивоу, државе настоје да успоставе доминантне оквири интерпретације који дефинишу легитимитет и одговорност у сукобу. На микро нивоу, ови оквири се репродукују кроз специфичне медијске праксе као што су емоционално уоквиривање, симболичке слике, селективна видљивост жртава и брза циркулација поједностављених наратива путем дигиталних платформи.

Компаративна анализа случајева Ирака, Украјине и Газе показује да се ратна пропаганда, без обзира на политички систем или историјски контекст, не развија кроз проналажење потпуно нових механизма, већ тако што се трајне убедљиве структуре прилагођавају променљивим технолошким и геополитичким условима. Током две деценије сукоба, од инвазије на Ирак 2003. године, преко ратних операција у Украјини, до поновљеног насиља у Гази, понављају се исте кључне операције: конструкција моралних противречности, легитимизација употребе силе са правним или хуманитарним оправдањима, неравномерна расподела емпатије и релативизација цивилних жртава. Међутим, оно што се мења, није суштина пропаганде, већ њен медијум — прелазак са традиционалне штампе и телевизије на хибридне информационе екосистеме у којима дигиталне платформе, алгоритми и садржај који генеришу корисници заједно производе ратни наратив. У таквим окружењима, видљивост ратних наратива све више обликује алгоритамско појачавање, код којег емоционално ангажоване слике, поједностављени морални оквири и садржај који се лако дели, имају већу вероватноћу да екстензивно циркулишу, чиме утичу на јавну перцепцију одговорности и жртве.

У Ираку, усклађивање политичке моћи и мејнстрим новинарства показало је како пропаганда може да функционише кроз саме

институције које су задужене за контролу владе, претварајући језик „ослобођења“ у средство за изградњу консензуса. У Украјини, манипулација симболима од стране државе и коришћење синтетичких медија илустровали су технолошки напреднији облик пропаганде, у којем визуелна аутентичност и емоционална непосредност постају конкурентски извори кредибилитета. У Гази, екстремна асиметрија приступа информацијама открила је структурну димензију наративне контроле: када технологија пропадне, пропаганда не нестаје, већ испуњава празнину, будући да заузима простор који је остао након цензуре, уништења или прекида комуникације. Упркос контекстуалним разликама, сва три случаја потврђују да је информационо бојно поље постало неодвојиво од физичког – моћ се показује не само оружјем, већ и речима, сликама и селективном видљивошћу.

Заједничка карактеристика ових сукоба јесте морална инструментализација дискурса о људским правима. Термини попут „ослобођења“, „заштите“, „прецизности“ или „самоодбране“, поновно се дефинишу како би се прикрило насиље, а војне операције представиле као етички прихватљиве. Морални речник хуманитаризма тако постаје продужена рука стратешке комуникације, док брише границу између правног оправдања и реторичке манипулације. Истовремено, дигитална јавна сфера интензивира утицај афекта у односу на доказе: емпатија све мање настаје из разумевања, а све више из пуког излагања одређеним садржајима. Ова врста емоционалне непосредности, иако може да подстакне саосећање, поједностављује сложене геополитичке реалности у морално редуковане слике, чиме се отвара простор за феномен који називамо „алгоритамском емпатијом“, односно пролазним, реактивним обликом моралног одговора који је обликован видљивошћу, а не когницијом. Компаративна анализа показује узајамну повезаност макро и микро нивоа савременог информационог ратовања. На макро нивоу, државе и политички актери настоје да успоставе доминантне интерпретативне оквире кроз које се тумаче легитимност употребе силе, одговорност за цивилне жртве и морални статус противника. На микро нивоу, ови шири наративи се репродукују кроз специфичне комуникацијске праксе, као што су емоционално уоквирене визуелне слике, вирално ширење садржаја путем механизма ангажовања на друштвеним мрежама и употреба поједностављеног симболичког језика који лако циркулише у дигиталном простору. Интеракција ова два нивоа показује да савремена пропаганда функционише истовремено као геополитичка комуникациона стратегија и као скуп специфичних медијских пракси које су уграђене у дигиталне информационе екосистеме. Ова динамика

постаје посебно видљива када се закључци из три студије случаја посматрају заједно. Кумулативни налази указују на то да пропаганда у 21. веку не представља аномалију у демократској комуникацији. Напротив, она све више чини део обичајеног функционисања савремених медијских окружења. Случајеви Ирака, Украјине и Газе показују да се слични дискурзивни механизми јављају у различитим геополитичким контекстима. Ови механизми укључују морално уоквиривање насиља, селективну дистрибуцију емпатије и покушаје оспоравања чињеничних наратива који се понављају. Оно што се током времена мења није основна структура пропаганде, већ медијско окружење кроз које она циркулише. У савременим сукобима, политички наративи, новинарске праксе и алгоритамски посредована видљивост међусобно делују у обликовању начина на који јавност схвата рат. У таквим условима, граница између информација и убеђивања постаје све замагљенија. Новинарство може да се креће ка перформативној солидарности или реактивном моралном уоквиривању. Паралелно са тиме, званични наративи се често ослањају на привид аутентичности како би одржали легитимитет унутар фрагментисаних информационих окружења. Криза ратне комуникације стога не лежи само у проблему дезинформација, већ такође одражава дубљу ерозију епистемолошког поверења, који се схвата као колективни капацитет друштва да разликују верификовано знање од емоционално појачаних наратива. Враћање тог поверења захтева више од пуке техничке провере чињеница. Оно зависи од обновљене посвећености транспарентности, независном новинарству и заштити слободе изражавања као услова за демократску одговорност у временима сукоба.

Границе слободе изражавања и одговорност медија у ратним сукобима

Налази из претходних студија случаја показују да рат мења комуникативни пејзаж из темеља, тестирајући границе слободе изражавања и откривајући крхкост медијске етике у условима политичког притиска, емоционалне поларизације и информативне манипулације. Слобода изражавања, која је загарантована чланом 19 *Међународног пакта о грађанским и политичким правима* (МПГПП) и чланом 10 *Европске конвенције о људским правима* (ЕКЉП), представља камен темељац сваког демократског друштва и једну од суштинских гаранција људског достојанства. Међутим, у ратним временима, њено остваривање захтева деликатну равнотежу између индивидуалних права и заштите колективних интереса као што су национална безбедност, јавни ред и

поштовање права других (УН КЉП 2011). Свако ограничење у погледу изражавања мора да буде законито, да тежи легитимном циљу и да му остане сразмерно, што је принцип који постаје посебно сложен у сумаглици рата, када се истина и пропаганда често преплићу.

Медији који су позиционирани између јавног интереса и државне контроле, играју одлучујућу улогу у обликовању перцепције ратног времена. Као што је показано у Ираку, Украјини и Гази, исти канали који информишу, могу и да заварају; исте речи које откривају, могу и да прикрију. Због тога одговорност медија постаје не само професионална обавеза, већ и морални императив. Новинари и медијске организације дужне су да се придржавају етичких стандарда тачности, непристрасности и поштовања људског достојанства, како би сачували поверење јавности и спречили нормализацију насиља (Међународна федерација новинара 2019). У том смислу, појам *одговорног изражавања* добија двоструко значење — уздржавање од штете и храброст да се она разоткрије.

Међународни правни оквир све више препознаје кључну улогу медијских радника у зонама сукоба. Резолуција Савета безбедности УН 2222 (2015) обавезује државе да се постарају за безбедност новинара и да престану са праксом некажњивости за злочине почињене против њих, наглашавајући да је слобода штампе неодвојива од права јавности на информације. Убиства и напади на извештаче у савременим сукобима, посебно у Гази, откривају да гушење новинарства није случајни нуспроизвод рата, већ намерна стратегија наративне доминације. Заштита новинара, стога, означава очување епистемолошке инфраструктуре саме демократије.

Међу најургентнијим савременим изазовима налазе се ширење дезинформација, дигитална манипулација и говор мржње, који могу да радикализују друштва, оправдају насиље и продубе поделе. Ови феномени илуструју да цензура и пропаганда нису супротстављене, већ међусобно повезане силе: сузбијање истине и ширење лажи често наступају заједно. Због тога правни и институционални одговори морају да остану прецизни и сразмерни, чиме постају способни да се супротставе хушкању и манипулацији, а да притом не поткопају саме принципе које желе да бране. Како Комитет УН за људска права (2011) наглашава, истинска заштита слободе изражавања у ратним временима не може да се ослања искључиво на законске забране; она подједнако зависи од транспарентности, плурализма и културе критичке писмености која омогућава грађанима да разликују информације од убеђивања.

Коначно, етика и легалност комуникације се у ратним временима приближавају ка једном принципу, а то је заштита истине као јавног добра. Када се право говора злоупотребљава да би се уништило поверење, слобода изражавања губи своју еманципаторску моћ и постаје оружје рата. Због тога обезбеђивање одговорности, одбрана новинарске независности и очување интегритета информација нису споредне дужности, већ неопходни услови за мир и људска права.

Механизми заштите и превенције: улога међународних организација и цивилног друштва у борби против ратне пропаганде

Распрострањеност ратне пропаганде и систематска манипулација информацијама представљају једну од најозбиљнијих претњи демократским институцијама, људским правима и владавини права. У савременим сукобима, у којима је граница између информација и убеђивања све више замагљена, ефикасни механизми заштите и превенције постају неопходни у циљу очувања интегритета јавног дискурса. Одговорност за ову заштиту не лежи искључиво на државама, већ је распоређена на широку констелацију међународних и цивилних актера, чији су координисани напори од кључног значаја за обезбеђивање транспарентности, одговорности и очувања истине.

Међународне организације попут Уједињених нација, Савета Европе, Европске уније и Организације за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС), играју централну улогу у постављању глобалних стандарда и праћењу поштовања међународних норми. Преко своје Канцеларије представника за слободу медија, ОЕБС континуирано прати дешавања са медијима у зонама сукоба, пружа директну подршку независним новинарима и промовише етичке стандарде у извештавању, чиме јача професионалну отпорност на дезинформације и наративе мржње (ОЕБС 2023). Уједињене нације, преко својих агенција као што је УНЕСКО, развијају дугорочне стратегије за борбу против дезинформација и промоцију медијске и информационе писмености. УНЕСКО-ов *Глобални оквир за медијску и информациону писменост* подвлачи да образовање, транспарентност и критичко размишљање нису споредне вредности, већ прва линија одбране од манипулације у комуникацијама у ратним временима (УНЕСКО 2013).

Цивилно друштво и невладине организације допуњују ове институционалне механизме тако што врше истраживачке, образовне и функције заступања. Организације попут Амнести интернешенела (*Amnesty International*) и Хјуман рајтс воча (*Human Rights Watch*)

документују примере кршења међународног хуманитарног права, разоткривају обрасце пропаганде која се користи за оправдање насиља и залажу се за правну одговорност починилаца. Кроз систематско извештавање, ове организације функционишу као транснационални сведоци, чиме осигуравају да се људска страдања бележе и да дезинформације не могу у потпуности да избришу емпиријску стварност. Паралелно са њиховим радом, појавиле су се локалне и регионалне иницијативе за медијску писменост, које се фокусирају на оснаживање грађана да препознају манипулативни садржај, провере изворе и одупру се емоционалним окидачима који су карактеристични за ратну пропаганду. Ови напори на терену показују да отпорност на манипулацију није само институционална, већ и грађанска ствар.

Међународни правни оквир пружа нормативну основу за заједничку акцију. Резолуције Савета безбедности УН, посебно Резолуција 2222 (2015) о заштити новинара и Резолуција 2341 (2017) о заштити кључне информационе инфраструктуре, потврђују да заштита слободе медија и борба против дезинформација представљају саставни део међународног мира и безбедности.

На крају, ефикасност превенције зависи од координације и комплементарности између међународних институција, националних влада и цивилног друштва. Када ови актери наступају изоловано, њихови напори су фрагментисани и лако их надмашују брзина и софистицираност модерних пропагандних система. Само кроз колективну акцију на више нивоа, која повезује глобалне политичке оквире са локалним иницијативама, друштва могу да развију истинску отпорност на манипулативне наративе. Заштита истине, стога, није само одбрамбени чин, већ проактивна посвећеност демократској одрживости и заштити људског достојанства у временима сукоба.

Закључци

Оружани сукоби представљају озбиљне изазове по заштиту људских и грађанских права, посебно оних која се односе на слободу изражавања, приступ информацијама и право на истину. У таквим околностима, улога медија постаје посебно значајна, зато што извештавање не само да преноси информације, већ и обликује јавну перцепцију сукоба и утиче на шири друштвени и политички дискурс у којем се ти сукоби тумаче.

Студије случаја на примеру Ирака, Украјине и Газе, показују да медијски дискурси током рата ретко функционишу као неутрална

рефлексија догађаја. Уместо тога, они активно учествују у конструисању значења, уоквиривању легитимитета и обликовању колективног сећања. У Ираку, доминантни наративи о безбедносним претњама и ослобођењу у почетку су давали структуру медијском извештавању пре него што су каснија открића те оквире довела у питање. У Украјини, традиционалне пропагандне стратегије функционишу упоредо са дигиталном манипулацијом и новим облицима форензичке верификације. У Гази, асиметрије у приступу информацијама и поремећаји у комуникационој инфраструктури откривају начин на који контрола над токовима информација може да обликује глобалну перцепцију насиља и одговорности. Узети заједно, ови случајеви показују да се савремени сукоби истовремено одвијају на војним и информационим фронтима.

Резултати овог истраживања указују на то да медијска пропаганда у ратним окружењима често сужава разноликост перспектива и ограничава капацитет јавности за критичку процену догађаја. У различитим геополитичким контекстима постају видљиви обрасци који се понављају, укључујући привилеговање политички сврсисходних наратива, маргинализацију гласова који се супротстављају тим мишљењима и нормализацију кршења људских права кроз селективну видљивост и емоционално набијено кадрирање. У дигиталним медијским окружењима, ови процеси се додатно интензивирају алгоритамски посредованом видљивошћу, у којој одређене слике, тумачења и жртве добијају несразмерну пажњу, док други остају маргинализовани. Као последица тога, медијски дискурс може да допринесе не само информисању јавности, већ и давању структуре моралном и политичком тумачењу насиља.

Исто тако, резултати студије пружају увид у аналитичке претпоставке које су биле смернице за ово истраживање. Испитани случајеви сугеришу да медијски наративи у оружаним сукобима могу у знатној мери да утичу на начин на који се ти сукоби тумаче у јавној сфери, често ограничавајући простор за независно и критичко размишљање. Анализа даље указује на то да селекција и уоквиривање информација у ратном извештавању често фаворизују преовлађујуће политичке наративе, чиме се сужава плуралитет перспектива које су доступне јавности. Коначно, студије случаја показују да дискурзивне стратегије попут селективне видљивости жртава, емоционалног уоквиривања насиља и оспоравања чињеничних доказа, могу да допринесу нормализацији или релативизацији кршења људских права у оквиру медијског дискурса.

У исто време, ово истраживање потврђује да слобода изражавања у ратним условима остаје како неопходна, тако и рањива. Заштита овог

права захтева више од формалне забране пропаганде или дезинформација. Такође, захтева институционалну независност, професионалне новинарске стандарде и јавност која је у стању да критички процени супротстављене наративе. Због тога јачање медијске писмености, обезбеђивање пропорционалних правних одговора на манипулацију и заштита независности новинара, постају суштински елементи у очувању интегритета јавне комуникације.

На крају, изазов за слободу изражавања у временима ратних сукоба не лежи само у директној цензури, већ и у дисторзији информационог окружења у којем се формирају мишљења. Када су наративи емоционално поларизовани, селективно видљиви и стратешки уоквирени, способност јавности за независно просуђивање може да постане ограничена чак и у одсуству формалних ограничења говора. Стога, заштита слободе изражавања захтева не само правне мере, већ и очување плуралних, транспарентних и проверљивих информационих окружења у којима супротстављена тумачења сукоба могу критички да се испитају.

References

- Ackerman, Andrew. 2023. "What We Know About the Gaza Hospital Blast", *The Wall Street Journal*, October 25, 2023. <https://www.wsj.com/world/middle-east/what-we-know-about-the-gaza-hospital-blast-b238a40d>
- Allcott, Hunt, and Matthew Gentzkow. 2017. "Social media and fake news in the 2016 election". *Journal of Economic Perspectives* 31 (2): 211–236.
- Amnesty International. 2021. "Israel/OPT: Pattern of Israeli attacks on residential buildings in Gaza must be investigated as war crimes", *Amnesty International*, May 17, 2021. <https://www.amnesty.org/en/latest/press-release/2021/05/israelopt-pattern-of-israeli-attacks-on-residential-homes-in-gaza-must-be-investigated-as-war-crimes/>
- Bateman, Tom, and Antoinette Radford. 2023. "People in Gaza uncontactable and all communication down as Israel intensifies bombing", BBC, October 28, 2023. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-67241362>
- Bradshaw, Samantha, and Philip N. Howard. 2019. *The global disinformation order: 2019 global inventory of organised social media manipulation*. Computational Propaganda Research Project, University of Nebraska – Lincoln. <https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1209&context=scholcom>

- Browne, Malachy, David Botti and Haley Willis. 2022. "Satellite images show bodies lay in Bucha for weeks, despite Russian claims", *The New York Times*, April 4, 2022. <https://www.nytimes.com/2022/04/04/world/europe/bucha-ukraine-bodies.html>
- CJR Editors. 2006. "The embeds: What is gained, and what is lost", *Columbia Journalism Review*, November 1, 2006. https://www.cjr.org/feature/the_embeds.php
- Corder, Mike. 2022. "AP image of Mariupol hospital attack wins World Press Photo", *Associated Press*, April 20, 2022. <https://apnews.com/article/photo-ukraine-ap-mariupol-award-maloletka-699cb8362ac8cffe-fcec9496881fd9db>
- Committee to Protect Journalists. "2024 is deadliest year for journalists in CPJ history", *Committee to Protect Journalists*, February 12, 2025. <https://cpj.org/special-reports/2024-is-deadliest-year-for-journalists-in-cpj-history-almost-70-percent-killed-by>
- Council of Europe. 1950. *European Convention on Human Rights (ECHR)*. https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ENG
- Council of the European Union. 2022a. "Council Decision (CFSP) 2022/351 of 1 March 2022 amending Decision 2014/512/CFSP concerning restrictive measures in view of Russia's actions destabilising the situation in Ukraine". *Council of the European Union* OJ L 65, March 2, 2022, 5–7.
- Council of the European Union. 2022b. "Council Regulation (EU) 2022/350 of 1 March 2022 amending Regulation (EU) No 833/2014 concerning restrictive measures in view of Russia's actions destabilising the situation in Ukraine". *Council of the European Union* OJ L 65, March 2, 2022, 1–4.
- [ECHR] European Court of Human Rights. 1976. "Case of Handyside v the United Kingdom", App. No. 5493/72, [1976], *European Court of Human Rights*. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57499>
- [ECHR] European Court of Human Rights. 1994. "Jersild v Denmark", App. No. 15890/89, [1994], *European Court of Human Rights*. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57891>
- Ellul, Jacques. 1965. *Propaganda: The formation of men's attitudes*. New York: Vintage Books.
- Fairclough, Norman. 2013. *Critical discourse analysis: The critical study of language*. 2nd ed. London: Routledge.
- Forensic Architecture. 2024. "Israeli Disinformation: Al-ahli Hospital", *Forensic Architecture*, February, 2024. <https://forensic-architecture.org/investigation/israeli-disinformation-al-ahli-hospital>

- Franceschi-Bicchierai, Lorenzo. 2023. "Internet access in Gaza is collapsing as ISPs fall offline", *TechCrunch*, October 27, 2023. <https://techcrunch.com/2023/10/27/internet-access-in-gaza-is-collapsing-as-isps-fall-offline/>
- Herman, Edward S., and Noam Chomsky. 1988. *Manufacturing consent: The political economy of the mass media*. New York: Pantheon Books.
- Hersh, Seymour M. 2004. "Torture at Abu Ghraib." *The New Yorker*, May 3, 2004. <https://www.newyorker.com/magazine/2004/05/10/torture-at-abu-ghraib>
- Human Rights Watch. 2021. "Gaza: Apparent War Crimes During May Fighting", *Human Rights Watch*, July 27, 2021. <https://www.hrw.org/news/2021/07/27/gaza-apparent-war-crimes-during-may-fighting>
- Human Rights Watch. 2022. "Ukraine: Apparent war crimes in Russia-controlled areas", *Human Rights Watch*, April 3, 2022. <https://www.hrw.org/news/2022/04/03/ukraine-apparent-war-crimes-russia-controlled-areas>
- International Federation of Journalists. 2019. Global Charter of Ethics for Journalists. *International Federation of Journalists*. <https://www.ifj.org/who/rules-and-policy/global-charter-of-ethics-for-journalists>
- Jowett, Garth S., and Victoria O'Donnell. 2018. *Propaganda & persuasion*. 6th ed. California: SAGE Publications. <https://csmeyns.github.io/propaganda-everyday/pdf/odonnell-jowett-2018-what-is-propaganda.pdf>
- Levin Center for Oversight and Democracy. n.d. "Congress investigates the torture and mistreatment of war detainees (Portraits in Oversight)", *Levin Center for Oversight and Democracy*. <https://levin-center.org/what-is-oversight/portraits/torture-investigation/>
- Lynch, Jessica. 2007. "Opening statement before the U.S. House Committee on Oversight and Government Reform", *American Rhetoric*, April 24, 2007. <https://www.americanrhetoric.com/speeches/jessicalynchopeningstatement.htm>
- MacAskill, Ewen. 2007. "Rambo image was based on lie, says US war hero Jessica Lynch", *The Guardian*, April 25, 2007. <https://www.theguardian.com/world/2007/apr/25/iraq.usa1>
- Maloletka, Evgeniy. 2022. "Airstrike hits Ukraine maternity hospital, 17 reported hurt", *Associated Press*, March 9, 2022. <https://apnews.com/article/russia-ukraine-kyiv-europe-2bed71c00916d44ea951c5809b446db3>
- O'Shea, A. Gordon. 2008. "Truth and Reconciliation". Max Planck Encyclopedia of Public International Law [MPEPIL], *Oxford Public*

- International Law*. <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e882?print=pdf>
- [OSCE] Organization for Security and Co-operation in Europe. 2023. *Annual Report on the Freedom of the Media*. Organization for Security and Co-operation in Europe.
- Paul, Christopher and James J. Kim. 2004. "Reporters on the battlefield: The embedded press system in historical context". *RAND Corporation*, November 23, 2004. <https://www.rand.org/pubs/monographs/MG200.html>
- PBS News. 2004. "The New York Times WMD coverage", *PBS News*, May 26, 2004. <https://www.pbs.org/newshour/show/the-new-york-times-wmd-coverage>
- Pomerantsev, Peter. 2019. *This is not propaganda: Adventures in the war against reality*. London: Faber & Faber.
- Reuters. 2022. "Satellite images show civilian deaths in Ukraine town while it was in Russian hands", Reuters, April, 2022. <https://www.reuters.com/world/europe/satellite-images-show-civilian-deaths-ukraine-town-while-it-was-russian-hands-2022-04-05/>
- Taylor, Adam. 2023. "What we know about the Al-Ahli hospital explosion in Gaza", *The Washington Post*, October 18, 2023. <https://www.washingtonpost.com/world/2023/10/18/gaza-hospital-strike-al-ahli/>
- Taylor, Philip M. 2003. *Munitions of the mind: A history of propaganda from the ancient world to the present era*. Manchester: Manchester University Press.
- The Institute for National Security Studies. 2021. "The Practice of „Roof Knocking“ from the Perspective of International Law. INNS, May 20, 2021. https://www.inss.org.il/strategic_assessment/the-practice-of-roof-knocking-from-the-perspective-of-internati
- The New York Times. 2004. "From the editors: The Times and Iraq", *The New York Times*, May 26, 2004. <https://www.nytimes.com/2004/05/26/world/from-the-editors-the-times-and-iraq.html>
- Tran, Mark. 2007. "'Little girl Rambo' decries US propaganda", *The Guardian*, April 24, 2007. <https://www.theguardian.com/world/2007/apr/24/usa.marktran>
- [UN HRC] United Nations Human Rights Committee. 2011. "General Comment No. 34: Article 19—Freedoms of opinion and expression", United Nations Human Rights Committee, CCPR/C/GC/34, 2011. <https://www.ohchr.org/sites/default/files/english/bodies/hrc/docs/gc34.pdf>

- UNESCO. 2013. "Global Media and Information Literacy Assessment Framework". *UNESCO*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000224655>.
- United Nations Security Council. 2015. "Resolution 2222 (2015) on protection of journalists and associated media personnel in armed conflict / adopted by the Security Council at its 7450th meeting, on 27 May 2015". *United Nations Security Council*. <https://digitallibrary.un.org/record/793613?v=pdf>
- United Nations. 1948. "Universal Declaration of Human Rights". *United Nations*. <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>
- United Nations. 1966. International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR). *United Nations*. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights>
- Van Dijk, Teun A. 2008. *Discourse and context: A sociocognitive approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wakefield, Jane. 2022. "Zelenskyy deepfake video calling for surrender is fake, says Ukraine's president", *BBC News*, March 18, 2022. <https://www.bbc.com/news/technology-60780142>
- Wardle, Claire, and Hossein Derakhshan. 2017. "Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policy Making". *Council of Europe Report DGI(2017)09*. <https://edoc.coe.int/en/media/7495-information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-research-and-policy-making.html>
- Zucchini, David. 2004. "Army stage-managed fall of Hussein statue", *Los Angeles Times*, July 3, 2004. <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-2004-jul-03-na-statue3-story.html>